

Adopsjon med besøkskontakt

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 539
Leveringsfrist: 25.04.2011

Til sammen 17 975 ord

25.04.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.....</u>	<u>7</u>
1.1	Presentasjon av tema og problemstilling.....	7
1.2	Den videre fremstilling.....	8
1.3	Avgrensning	8
1.4	Rettskildebildet	8
1.5	Begrepsavklaringer	9
1.5.1	Tvangsadopsjon.....	9
1.5.2	Åpen adopsjon og andre begreper om det samme	9
<u>2</u>	<u>NORGES MENNESKERETTSLIGE FORPLIKTELSER.....</u>	<u>10</u>
2.1	FNs Barnekonvensjon	10
2.2	Den europeiske menneskerettighetskonvensjon	10
2.3	Menneskerettigheter som er relevante for avhandlingen	10
2.4	Retten til respekt for familielivet.....	11
2.5	Adele Johansen-saken	11
2.6	Norsk lov var allerede endret	12
2.7	Sakens virkninger	13
2.8	Det biologiske prinsipp.....	13
2.9	Retten til samvær ved omsorgsovertakelse	14
<u>3</u>	<u>ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK</u>	<u>15</u>
3.1	Et svært inngripende tiltak.....	15

3.2	Omfang og statistikk	15
3.3	Adopsjon etter 1953-loven	16
3.4	Andre land.....	17
3.5	Rettsvirkninger av adopsjon.....	17
3.6	Vilkår for tvangsadopsjon	18
3.6.1	Overtakelse av foreldreansvaret.....	18
3.6.2	Andre vilkår	19
3.6.3	Barnets rett til å uttale seg.....	19
3.6.4	Barnets beste.....	20
3.6.4.1	Generelt om barnets beste	20
3.6.4.2	Adopsjon skal være til barnets beste	20
3.6.4.3	Vektleggingen av det biologiske prinsipp i adopsjonsspørsmålet	21
3.7	Vanskelige og sammensatte avveininger	21
3.7.1	Samværsrettens betydning for adopsjonsspørsmålet	21
3.7.2	Rt-1990-1274.....	22
3.7.3	Rt-1997-534.....	22
3.7.4	Rt-2001-14.....	23
4	<u>NORSK BARNEVERNLOVGIVNING I ENDRING</u>	<u>24</u>
4.1	Bvl. § 4-20a som et ledd i en større endringsprosess	24
4.2	Et kronologisk tilbakeblikk	24
4.2.1	Høyesteretts to oppfordringer	24
4.2.2	Reaksjoner på Adele Johansen-saken og Høyesteretts oppfordringer	25
4.2.3	Befringutvalget oppfordrer til utredning av åpen adopsjon	26
4.2.4	Departementet kritisk til åpen adopsjon	27
4.2.5	Høyesteretts avklaring ga en ny rettsstilstand	27
4.2.6	Rt-2007-561 behandlet av EMD.....	29
4.3	Regjeringen vedtar økt bruk av adopsjon.....	30
4.4	Regjeringen vedtar adopsjon med besøkskontakt.....	31
5	<u>JURIDISK FREMSTILLING - ADOPSJON MED BESØKSKONTAKT</u>	<u>32</u>

5.1	Formål og begrunnelse	32
5.2	Vilkår og rettsvirkninger	32
5.2.1	Det må være reist krav om besøkskontakt	32
5.2.2	Krav om adoptivforeldrenes samtykke	33
5.2.3	Få pålagte begrensninger	33
5.2.4	Besøkskontakt med hvem?	34
5.2.5	Type kontakt	34
5.2.6	Kontaktens omfang	35
5.2.7	De sosiale medier	36
5.2.8	Barnevernets rolle	37
5.2.9	Forholdet til adopsjonsloven	38
5.2.10	Om adgangen til rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak	38
5.2.11	Partenes adgang til ny behandling i fylkesnemnda	39
5.2.12	Om vilkåret «særlige grunner»	39
5.2.13	Ingen tvangsmuligheter	40
5.2.14	Hvis adoptivforeldrene ikke følger opp kontakten	41
5.3	Besøkskontakt må være til barnets beste	41
5.3.1	Et absolutt vilkår	41
5.3.2	To spørsmål som skal avgjøres	42
5.3.3	Barnets egne ønsker	42
5.3.4	Barnets beste til enhver tid	43
5.3.5	Sammenlikning med samvær i fosterhjemperioden	43
5.3.6	Rettspraksis om samvær ved fosterhjemsplassering	44
5.3.7	Når samværet kan begrenses eller nektes	44
5.4	Bestemmelsens betydning for barnets beste i adopsjonsspørsmålet	46
5.5	Fylkesnemndspraksis om bvl. § 4-20a	47
5.5.1	Fylkesnemndsavgjørelsen fra Troms og Finnmark	48
5.5.1.1	Redegjørelse for saken	48
5.5.1.2	Nemndas vurderinger i adopsjonsspørsmålet	48
5.5.1.3	Spørsmålet om besøkskontakt	49
5.5.2	Mine kommentarer til avgjørelsen	50
5.5.2.1	Hadde det blitt adopsjon uten bvl. § 4-20a?	50
5.5.2.2	Vektleggingen av barnets samiske opphav	51
5.5.3	Fylkesnemndsavgjørelsen fra Telemark	51
5.5.3.1	Redegjørelse for saken	51
5.5.3.2	Nemndas vurderinger	52

5.5.3.3	Mine kommentarer til avgjørelsen	53
5.5.4	Terskelen for å fastsette besøkskontakt etter adopsjon	53
6	<u>ARGUMENTASJON FOR OG IMOT LOVENDRINGEN</u>	55
6.1	Hensyn som taler for lovendringen	55
6.1.1	Forskning taler for at flere fosterbarn bør adopteres	55
6.1.2	Fosterbarnets krav på respekt for familielivet	56
6.1.3	Bedre ivaretagelse av det biologiske prinsipp?	57
6.1.4	Barnets rett til en identitet styrkes	58
6.1.5	Adoptivbarnets rettssikkerhet kan bli styrket	58
6.1.6	Bestemmelsen fører til en bredere vurdering av barnets beste	59
6.1.7	Bra å begrense antall personer med rettslig fastsatt besøkskontakt	59
6.1.8	De biologiske foreldrenes situasjon	61
6.2	Hensyn som taler mot lovendringen	61
6.2.1	En uthuling av adopsjonsinstituttet?	61
6.2.2	Uheldig med flere typer av adopsjon?	62
6.2.3	Kan lovendringen krenke adoptivforeldres rettigheter etter EMK art.8?	63
6.2.4	Lovendringen kan føre til press på adoptivsøkerne	64
6.2.5	Problematisk å øke antall adopsjoner?	65
6.2.6	Barnets krav på beskyttelse av familielivet	66
7	<u>AVSLUTTENDE VURDERINGER</u>	67
7.1	En rett til kontakt?	67
7.2	Betydningen av barnevernets informasjons- og veiledningsplikt	67
7.3	Kan besøkskontakten forstyrre barnets tilknytning?	68
7.4	Oppsummering	69
7.5	Konklusjon	70
8	<u>KILDER</u>	71
8.1	Litteratur	71

8.2	Artikler i tidsskrifter	71
8.3	Lover	72
8.4	Konvensjoner	73
8.5	Forarbeider	73
8.5.1	Norges offentlige utredninger	73
8.5.2	Odelstingsproposisjoner	73
8.5.3	Stortingsdokumenter	73
8.5.4	Høringsnotater	74
8.6	Rettspraksis	74
8.6.1	Høyesterett	74
8.6.2	Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD)	75
8.7	Fylkesnemndsavgjørelser	75
8.8	Utenlandske lover	76
8.9	Utenlandske forarbeider	76
8.10	Nettdokumenter	76
8.11	Personlig meddelelse	77
8.12	Vedlegg	78

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema og problemstilling

Avhandlingens tema er adopsjon med besøkskontakt etter lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr.100 (heretter bvl.) § 4-20a. Det har vært få adopsjoner av fosterbarn de siste tiårene i forhold til hvor mange barn som vokser opp i fosterhjem i Norge.¹ En av årsakene er at barnets lovfestede samvær med de biologiske foreldrene hittil har falt bort ved adopsjon. Ofte viser det seg at det er svært viktig for et fosterbarn å bevare kontakten med de biologiske foreldrene.² Høyesterett har derfor i flere tidligere avgjørelser heller prioritert å bevare denne kontakten fremfor adopsjon av barnet.

Forskning viser samtidig at det for barn i langvarige fosterhjems plasseringer er best å bli adoptert av sine fosterforeldre. En adopsjon kan styrke følelsen av stabilitet og trygghet hos barnet. Antall barn under offentlig omsorg i Norge har økt de senere årene, og det at så få fosterbarn samtidig blir adoptert har ført til sterk bekymring i ulike fagmiljø.³ Lovgiver har tatt denne bekymringen på alvor. En adgang til rettslig å fastsette besøkskontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene etter en adopsjon ble vedtatt av Stortinget i 2010. Målet med lovendringen er at flere fosterbarn kan bli adoptert.

Denne avhandlingen viser hvordan den nye bestemmelsen kan øke antall adopsjoner av fosterbarn. Målet med avhandlingen er å gi en balansert vurdering av den nye bestemmelsen ut fra dens formål, forhistorie og rettsvirkninger. Det er i den forbindelse behov for en redegjørelse for adopsjonsreglene i barnevernloven.

Avhandlingens problemstilling er hvilke konsekvenser lovendringen kan få for vurderingen av barnets beste i adopsjonsspørsmålet. I den sammenheng vil det bli klargjort når adopsjon med besøkskontakt kan være til barnets beste.

¹ Prop7.L (2009-2010) s.14

² Jfr. pkt.5.3.5 nedenfor

³ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.6

1.2 Den videre fremstilling

I avhandlingens første del redegjør jeg for temaets avgrensning og rettskildebilde, og avklarer enkelte begreper. I avhandlingens andre del presenteres et utvalg av Norges internasjonale forpliktelser. Den tredje delen omhandler vilkår for tvangsadopsjon etter barnevernloven, og rettsvirkningene av adopsjon. Jeg kommer her nærmere inn på de kompliserte problemstillingene saker om tvangsadopsjon reiser. I avhandlingens fjerde del redegjør jeg for hvorfor lovgiver vedtok en lovendring om adopsjon med besøkskontakt, og i den femte delen presenterer jeg innholdet av den nye bestemmelsen. I avhandlingens sjette del drøfter jeg hensyn for og imot adopsjon med besøkskontakt. Avslutningsvis i del syv følger egne vurderinger og konklusjon. Den nye lovbestemmelsen er lagt ved avhandlingen etter kilderegisteret i del åtte.

1.3 Avgrensning

Denne avhandlingen dreier seg om såkalt «tvangsadopsjon» etter bvl. § 4-20. Det avgrenses mot adopsjon etter lov om adopsjon av 28. februar 1986 nr.8 (heretter adl.). Videre avgrenses det mot selve vurderingen av om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt. Det avgrenses også mot reglene om tilbakeføring av barnet.

1.4 Rettskildebildet

Det ligger et ordinært rettskildebilde til grunn for avhandlingen. Forarbeidene til den nye bestemmelsen er følgelig en hovedkilde. Videre er flere sentrale Høyesterettsdommer om forståelsen av terskelen for tvangsadopsjon viktige kilder for avhandlingen.

Den nye bestemmelsen trådte i kraft 01.10.10, og det foreligger ikke rettspraksis om denne per 25.04.11. Det er Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker som skal treffe vedtak i en sak om tvangsadopsjon reist av barneverntjenesten, jfr. bvl. § 7-1(2).⁴ Jeg har tatt kontakt med landets 12 fylkesnemnder. Etter svar fra alle nemndene ser det ut til at det per 16.04.11 er to saker om bvl. §4-20a som er blitt behandlet. Siden disse to

⁴ Jfr. barnevernloven §8-4

avgjørelsene per 01.04.11 ikke var publisert på Lovdata, har jeg fått anonymiserte versjoner tilsendt per post. Disse sakene blir behandlet nærmere nedenfor i pkt.5.5.

1.5 Begrepsavklaringer

1.5.1 Tvangsadopsjon

Adopsjon etter bvl.§ 4-20 skjer mot de biologiske foreldrenes vilje. I og med at adopsjonen også skjer på tvers av naturens orden og det biologiske prinsipp, blir det sett på som tvang. Det betegnes som tvangsadopsjon selv om det er til barnets beste å bli adoptert, og barnet selv ønsker det.⁵

1.5.2 Åpen adopsjon og andre begreper om det samme

I enkelte tilfeller har det vært mulig for de biologiske foreldrene å påvirke valget av adoptivforeldre. I slike sammenhenger har begrepet «åpen adopsjon» blitt brukt om åpenheten rundt hvem adoptivforeldrene er.⁶ Dette er en annen betydning enn når «åpen adopsjon» brukes i forhold til «adopsjon med besøkskontakt». Dette gjør at begrepet «åpen adopsjon» kan lede til misforståelser hvis man ikke er klar over at begrepet kan brukes på forskjellige måter.

Lovgiver har valgt å bruke «adopsjon med besøkskontakt» i ordlyden i bvl. §4-20a. Høyesterettsavgjørelser og utredninger, samt forarbeidene til den nye bestemmelsen veksler mellom begreper som «åpen adopsjon», «adopsjon med samvær», «adopsjon med kontakt». Det samme gjør litteraturen om temaet. I avhandlingen er følgelig disse forskjellige begrepene ment å ha samme betydning som «adopsjon med besøkskontakt» etter loven.

⁵ Sandberg (2005) s.149

⁶ Høringsnotat 2009 s.15

2 Norges menneskerettslige forpliktelser

2.1 FNs Barnekonvensjon

BK ble vedtatt i 1989 og ratifisert av Norge i 1991. I 2003 ble BK gjort til norsk lov da den ble inkorporert i lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21.mai 1999 nr.30 (heretter menneskerettsloven).

Gjennom menneskerettsloven § 3 jfr. § 2 (4) ble BK gitt forrang ved eventuell konflikt med intern lovgivning. Dette gjør at rettigheter etter BK har et spesielt sterkt vern i juridisk sammenheng, på lik linje med enkelte andre konvensjoner. Etter inkorporeringen benyttes BK oftere i rettslig sammenheng. Både advokater og dommere er av den grunn blitt mer opptatt av konvensjonen enn tidligere.⁷

2.2 Den europeiske menneskerettighetskonvensjon

Norge ratifiserte EMK i 1952. EMK ble gjort til norsk lov da Stortinget i 1999 vedtok menneskerettsloven. Konvensjonen skal på lik linje med BK gå foran annen norsk lovgivning ved motstrid, jfr. menneskerettsloven § 3 jfr. § 2 (1).

Den europeiske menneskerettighetsdomstol (heretter EMD) avgjør saker der rettigheter etter EMK er påstått krenket. Sakene for EMD kommer inn som klagesaker fra enkeltindivider etter at de nasjonale rettsmidlene er uttømt. Det er forankret i Norges grunnlov § 110c at myndighetene skal respektere og sikre menneskerettighetene. Dette omfatter EMK, BK og flere andre konvensjoner.

2.3 Menneskerettigheter som er relevante for avhandlingen

BK art.3, 7, 8, 9, 12, 16, 21, 30 og EMK art.8 er sentrale rettigheter i forhold til adopsjon med besøkskontakt. Jeg kommer nærmere tilbake til disse artiklene videre i avhandlingen.

⁷ Sandberg (2009) s.33

2.4 Retten til respekt for familielivet

Enhver har krav på respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og korrespondanse. Dette er lovfestet i EMK art.8 nr.1. Etter EMK art.8 nr.2 er alle mennesker beskyttet mot inngrep i familielivet fra offentlige myndigheter, unntatt når det er i samsvar med loven og nødvendig i et demokratisk samfunn. Retten til respekt for familielivet etter EMK er svært sentral når det gjelder de biologiske foreldrenes og barnets situasjon i en sak om tvangsadopsjon. Selv om barn har egne rettigheter i BK gjelder EMK også for dem. Etter BK art.16 nr.1 skal ingen barn utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie eller sitt hjem. Beskyttelse mot slik innblanding skal etter BK art.16 nr.2 være nedfelt i statenes lovgivning.

2.5 Adele Johansen-saken

I 1996 ble Norge dømt i EMD for krenkelse av retten til respekt for familielivet etter EMK art.8. Dette skjedde i Adele Johansen-saken.⁸ Saken spiller en viktig rolle når det gjelder terskelen for fratakelse av foreldreansvaret med sikte på adopsjon av et barn. Den viser også hvor tungt retten til samvær ved omsorgsovertakelse skal vektlegges.

Adele Johansen ble fratatt omsorgen for sin seks dager gamle datter i desember 1989. Begrunnelsen var at moren var psykisk og fysisk ute av stand til å ta seg av barnet. Etter at barnevernet hadde overtatt omsorgen for den nyfødte datteren ble hun plassert i et midlertidig fosterhjem hvor moren fikk besøke henne to ganger per uke. Johansen påklaget verken omsorgsovertakelsen eller omfanget av samværet.⁹

I mai 1990 ble det bestemt av Klient- og pasientutvalget at omsorgen for datteren varig skulle overtas. Det ble også vedtatt fratakelse av foreldreansvaret, og at barnet skulle plasseres i fosterhjem med sikte på adopsjon. Samværet mellom mor og datter skulle opphøre på det tidspunktet barnet ble plassert i fosterhjemmet. En av begrunnelsene som ble gitt for vedtaket var morens psykiske tilstand, som var antatt å svekke hennes omsorgsevne. Johansens datter ble plassert i fosterhjem i slutten av mai 1990.

⁸ Johansen v. Norway

⁹ Johansen v. Norway (sammendrag)

Fosterforeldrenes adresse skulle være ukjent for Johansen. Tiltakene ble senere stadfestet av fylkesmannen og Oslo byrett. Johansens anke til Høyesterett ble nektet fremmet. Adele Johansen brakte saken inn for EMD, og påstod krenkelse av flere rettigheter, herunder EMK art.8.

EMD aksepterte at barnevernet hadde relevante og tilstrekkelige grunner for å mene at hun ikke kunne ha omsorgen for datteren slik situasjonen var i tiden etter fødselen og da byretten fattet sin avgjørelse. Det ble ansett som riktig at omsorgen for barnet ble overtatt, og senere opprettholdt.¹⁰

Spørsmålet var om overtakelsen av foreldreansvaret og nektelse av samvær var «nødvendig i et demokratisk samfunn». EMD ga norske myndigheter medhold i at det i ekstraordinære tilfeller kan være nødvendig å bryte kontakten mellom foreldre og barn på et tidlig tidspunkt. Domstolen påpekte imidlertid at myndighetene i denne saken ikke kunne se bort ifra at Johansens evne til å utøve omsorg for barnet kunne bli forbedret.¹¹

Etter en konkret vurdering kom EMD til at det ikke var tilstrekkelig grunnlag for å frata foreldreansvaret med sikte på adopsjon. Domstolen mente at det var for drastisk å bryte kontakten mellom moren og barnet, og gjennom dette redusere muligheten for gjenforening på et senere tidspunkt. EMD fant at EMK art.8 ble krenket da Adele Johansen ble fratatt samværsretten og foreldreansvaret for datteren sin. Domstolen fastslo imidlertid at det ikke var selve regelverket som hadde sviktet, men praktiseringen av det. Dette er senere presisert gjentatte ganger fra norske myndigheters side, blant annet i NOU 2000:12 «Barnevernet i Norge».¹²

2.6 Norsk lov var allerede endret

I tiden som gikk fra Adele Johansen-saken startet i 1989 til dommen i EMD ble avsagt i 1996, hadde den norske barnevernloven blitt endret på flere områder ved den nye

¹⁰ Johansen v. Norway (sammendrag)

¹¹ Johansen v. Norway (sammendrag)

¹² NOU 2000:12 s.29

barnevernloven av 1992. En svært viktig endring var en lovfestet rett til samvær ved omsorgsovertakelse i bvl.§ 4-19. Som EMD fastslo i Adele Johansen-saken var en rett til samvær i en slik situasjon helt sentral for å ivareta rettighetene etter EMK art.8. I en pressemelding utsendt sammen dag som EMD-dommen falt, presiserte den daværende barne- og familieministeren at avgjørelsen i Adele Johansen-saken ikke krevde endring av barnevernloven.¹³

2.7 Sakens virkninger

Adele Johansen-saken skapte store overskrifter i norsk presse.¹⁴ Kritikken vekket også stor interesse i de psykologiske og juridiske fagmiljøene. Flere mener at dommen førte til en større bevissthet rundt problemstillingene saken reiste.¹⁵ Bendiksen antar at dommen kan ha ført til den sterke nedgangen i antall adopsjonssaker som ble behandlet av fylkesnemndene i årene 1994-1998.¹⁶ Haugli og Havik mener også at nedgangen i bruk av adopsjon som barneverntiltak har hatt en klar sammenheng med avgjørelsen i EMD.¹⁷

Etter Adele Johansen-saken har ikke Norge blitt dømt for brudd på EMK art.8. Saken førte nok til at barnevernet ble noe mer forsiktige i lignende saker. Årsaken til at adopsjon er et lite brukt barneverntiltak er likevel som vi skal se svært sammensatt.

2.8 Det biologiske prinsipp

Fortrinnsvis skal barnets omsorgsbehov dekkes av de biologiske foreldrene. Det er når de forsømmer sine omsorgsoppgaver, eller av andre grunner ikke kan fullføre dem, at det offentlige får ansvaret for den nødvendige omsorgen av barnet.¹⁸ Barnevernet har i

¹³ Pressemelding 07.08.96

¹⁴ Søk i A-tekst per 17.04.11 gir 45 treff i tidsperioden 01.01.88-01.01.97

¹⁵ St.meld.nr.40 (2001-2002) s.187

¹⁶ Bendiksen (2008) s.45

¹⁷ Haugli og Havik (2010) s.152

¹⁸ Høstmælingen m.fl (2008) s.131

denne sammenheng flere lovpålagte oppgaver i bvl.§ 4-2 til § 4-7. Jeg går ikke nærmere inn på disse oppgavene her.

Selv om begrepet ikke brukes direkte viser barnevernlovens utforming og forarbeider at den bygger på det biologiske prinsipp som en sentral grunnverdi.¹⁹ Dette er i tråd med EMK art.8 og flere artikler i BK.²⁰ Til tross for at det er visse kvalitetsmangler ved et barns oppvekst, og det finnes andre voksenpersoner som vil klare omsorgsoppgaven bedre, anses det biologiske prinsipp som en egenverdi.²¹ Hensynet til barnets beste i noen tilfeller kan dermed tilsi at det skal bli hos sine biologiske foreldre, selv om det innebærer en redusert kvalitet på oppveksten.

Sandberg fremhever at det anses som korrekt i henhold til våre normer å tilrettelegge for at barnet har ett eller annet personlig forhold til sine biologiske foreldre. Når barnet av ulike årsaker ikke bor hos dem, kan ivaretagelsen av det biologiske prinsipp gjøres gjennom samvær eller en annen form for kontakt. Ivaretagelsen av prinsippet blir dermed et spørsmål om grader.²²

2.9 Retten til samvær ved omsorgsovertakelse

Når barnevernet har vedtatt omsorgsovertakelse etter bvl.§ 4-12 eller § 4-8 har barnet og de biologiske foreldrene i utgangspunktet rett til samvær med hverandre etter bvl.§ 4-19 (1). Disse reglene tar sikte på å opprettholde en kontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene og er et utslag av det biologiske prinsipp.²³

Unntaksvis kan nemnda av hensyn til barnet treffe vedtak om at det ikke skal være samvær etter omsorgsovertakelse, jfr. bvl.§ 4-19 (2). Etter denne bestemmelsen kan det

¹⁹ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.51

²⁰ BK art.7,8,9,16

²¹ Gording Stang (1995) s.19

²² Sandberg (2005) s.146

²³ Bendiksen (2008) s.190

også vedtas at barnets adresse skal være ukjent for de biologiske foreldrene. Som EMD fastslo i Adele Johansen-saken kan dette bare gjøres i ekstraordinære tilfeller.²⁴

Samværsretten kan bidra til at barnets rett til å kjenne sine foreldre etter BK art.7 nr.1 blir ivaretatt. Etter BK art.9 nr.1 skal ikke et barn skilles fra sine biologiske foreldre mot dets vilje. Ifølge bestemmelsen kan det likevel gjøres unntaksvis når slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste. Ved adskillelse har barnet etter BK art.9 nr.3 rett til å opprettholde en personlig forbindelse og direkte regelmessig kontakt med begge foreldrene, med mindre dette er i strid med barnets beste. Bvl.§ 4-19 samsvarer med dette.

3 Adopsjon som barneverntiltak

3.1 Et svært inngripende tiltak

Barnevernets hjelpetiltak skal først og fremst skje i hjemmet. Barnevernet skal ikke benytte tiltak som er mer inngripende enn nødvendig. Dette omtales som «det mildeste inngreps prinsipp».²⁵ Adopsjon av fosterbarn mot de biologiske foreldres er det mest inngripende barneverntiltaket som kan bli iverksatt.²⁶

3.2 Omfang og statistikk

Når barnevernet har truffet vedtak om omsorgsovertakelse skal barnet plasseres etter ett av alternativene i bvl.§ 4-14. Fosterhjemsplassing er det mest brukte alternativet.²⁷ Nedenfor presenteres en tabell som jeg har utarbeidet basert på tall fra Statistisk sentralbyrå. Den viser antall barn og ungdom i alderen 0-22 år som var plassert i

²⁴ Johansen v. Norway

²⁵ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.5

²⁶ Haugli og Havik (2010) s.152

²⁷ NOU 2000:12 s.314

fosterhjem som omsorgstiltak i årene 2007-2009.²⁸ Antall adopsjoner av fosterbarn i alderen 0-17 år og fosterbarn over 18 år er også inntatt i tabellen.²⁹

År	Omsorgs- overtakelser i alt, per 31.12	Plasseringer i fosterhjem, 0-22 år, per 31.12	Annen type plassering per 31.12	Adopsjoner av fosterbarn 0-17 år	Adopsjoner av fosterbarn over 18 år
2009	6 603	5 870	733	17	13
2008	6 406	5 666	740	14	9
2007	6 301	5 541	760	27	16

Tallene forteller hvor få fosterbarn som blir adoptert av sine fosterforeldre i forhold til hvor mange barn som til enhver tid bor i fosterhjem. Undersøkelser viser at rundt 60 % av alle fosterbarn vokser opp i fosterhjemmet. Dette tallet gjorde at Befringutvalget i sin utredning i NOU 2000:12 stilte spørsmål ved om målsettingen om tilbakeføring blir tatt alvorlig nok.³⁰ Det spørsmålet går ikke denne avhandlingen nærmere inn på. Den problematiserer derimot årsaken til at ikke flere fosterbarn som vokser opp i fosterhjemmet blir adoptert av sine fosterforeldre.

3.3 Adopsjon etter 1953-loven

Lov om barnevern av 17. juli 1953 nr.14 inneholdt ikke uttrykkelig hjemmel for samtykke til adopsjon mot de biologiske foreldrenes vilje. At denne lovens § 20 om fratakelse av foreldreansvaret kunne brukes for å legge til rette for en adopsjon, ble fastslått av Høyesterett i Rt-1982-1687. Retten viste til at det de siste årene hadde blitt praktisert slik myndighetsutøvelse, og at dette var innenfor lovens ramme.³¹ Med

²⁸ [Tabell nr.9: Barn med plasseringstiltak per 31.desember, etter type plassering, hjelpe- og omsorgstiltak, region og fylke. 2007-2009, SSB]

²⁹ [Tabell nr.06685: Adopterte, etter type adopsjon, kjønn og alder, 2007-2009, SSB]

³⁰ NOU 2000:12 s.314

³¹ Rt-1982-1687 (på s.1693)

barnevernloven av 1992 kom en egen adopsjonsbestemmelse i bvl.§ 4-20 som kodifiserte rettspraksis på dette feltet.

3.4 Andre land

Bruk av adopsjon uten de biologiske foreldrenes samtykke har lenge vært et særnorsk fenomen i nordisk sammenheng.³² Etter svensk lov er det ikke hjemmel for å gjennomføre tvangsadopsjoner. Der har man valgt en ordning med varig fosterhjemsplassing og en viss overføring av foreldreansvaret. Barnet har da som regel samvær med sin biologiske familie. Videre er slik adopsjon mulig i svært begrensede tilfeller etter islandsk og finsk rett.

I dansk rett ble adgangen til adopsjon mot de biologiske foreldrenes vilje utvidet i 2009.³³ Det ble også mulig å fastsette kontakt med barnets biologiske foreldre og annen familie etter adopsjon.³⁴ I England og de fleste stater i USA er det et vilkår for adopsjon at barnet og adoptivforeldrene er enige i at kontakt med biologiske foreldre og eventuelt andre familiemedlemmer enten skal opprettholdes, eller opprettes.³⁵

3.5 Rettsvirkninger av adopsjon

Ved en adopsjon brytes all juridisk tilknytning mellom de biologiske foreldrene og barnet. Foreldrene mister foreldreansvaret for barnet for alltid. En adopsjon er irreversibel, og adoptivbarnet får samme rettsstilling som om det var et av adoptivforeldrenes egne barn.³⁶ Bare en ny adopsjon etter adl.§ 13(2), adl.§ 15 eller bvl.§ 4-20 kan gripe inn i den nye rettstilstanden.

Retten til samvær etter bvl.§ 4-19 faller helt bort ved en adopsjon. Adoptivforeldre har i enkelte tilfeller latt barnet ha kontakt med den opprinnelige familien sin etter

³² Haugli og Havik (2010) s.153

³³ Prop7.L (2009-2010) s.12 og s.27

³⁴ Lov nr.494 af 12.06.09

³⁵ Prop7.L (2009-2010) s.13

³⁶ NOU 2009:21 s.22

adopsjonen. I praksis har da bare den rettslige beskyttelsen av samværet bortfalt.³⁷ Etter adl.§ 12(1) skal adoptivforeldrene så snart det er tilrådelig fortelle barnet at det er adoptert. Fra barnet er 18 år har det etter adl.§ 12(2) rett til informasjon fra myndighetene om hvem de opprinnelige foreldrene er.

3.6 Vilkår for tvangsadopsjon

3.6.1 Overtakelse av foreldreansvaret

Hvis fylkesnemnda har vedtatt å overta omsorgen for et barn, kan også foreldreansvaret fratras de biologiske foreldrene etter bvl.§ 4-20(1). Hensynet til barnets beste tilsier at foreldreansvaret bare kan fratras foreldrene når dette vil være bedre for barnet enn et vedtak som kun innebærer omsorgsovertakelse. Ut ifra det mildeste inngreps prinsipp kan dette også bare gjøres dersom det er helt nødvendig av hensyn til barnets situasjon.³⁸

I utgangspunktet er det etter adl.§ 7 de biologiske foreldrene som selv eventuelt skal samtykke til en adopsjon. Hvis foreldreansvaret fratras, mister de biologiske foreldrene samtidig samtykkekompetansen i forhold til adopsjon.³⁹ Det er strenge vilkår i bvl.§ 4-20 som må være oppfylt for at fylkesnemnda kan gi samtykke til adopsjon mot de biologiske foreldrenes vilje. Rettspraksis har fastslått at det må foreligge sterke grunner for at slikt samtykke kan gis.⁴⁰ I Rt-2007-561 uttalte Høyesterett at det skal foretas en konkret vurdering, men at den også skal bygge på generelle erfaringer fra eksempelvis forskning på fosterbarn.⁴¹

³⁷ Bendiksen (2008) s.362

³⁸ Ofstad og Skar (2009) s.180

³⁹ Ofstad og Skar (2009) s.183-184

⁴⁰ Rt-2001-14 (på s.22) Rt-1990-1274 (på s.1284), Rt-1985-344 (på s.350), Rt-1987-52 (på s.62)

⁴¹ Rt-2007-561 (pkt.47)

3.6.2 Andre vilkår

Det er to alternative vilkår i bvl. § 4-20(3) bokstav a, hvorav ett av dem må være oppfylt. Det ene er at det er sannsynlig at foreldrene er varig ute av stand til å gi barnet forsvarlig omsorg. Det andre er at barnet har fått en slik tilknytning til mennesker og miljø på det nye stedet, at det kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet. Dersom det sistnevnte vurderes som sannsynliggjort trenger ikke nemnda bevise det førstnevnte, jfr. ordlyden «eller» i bestemmelsen.

Videre må adoptivforeldrene etter bvl. § 4-20(3) bokstav c ha vært barnets fosterforeldre, og ha vist seg skikket til å oppdra det som sitt eget. I tillegg må de formelle vilkår i adopsjonsloven være oppfylt, jfr. bvl. § 4-20 (3) bokstav d.

3.6.3 Barnets rett til å uttale seg

Et barn som har fylt tolv år kan ikke adopteres uten eget samtykke, jfr. adl. § 6(2). Etter bvl. § 6-3(1) skal et barn som har fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg i en sak som berører det. Før det tas avgjørelse om adopsjonsbevilling har barnet også etter adl. § 6(1) en uttalerett hvis det har fylt syv år. Et barns mening skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.⁴²

En ni år gammel gutts antatte ønske om å bli adoptert ble i Rt-2007-561 tillagt vekt, men retten poengterte at forskjellen mellom å være fosterbarn og det å bli adoptert ikke nødvendigvis fremstår som klar for en niåring.⁴³

Også etter BK art. 12 nr. 1 og nr. 2 har barnet rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle forhold som angår det. Det er viktig å understreke at barnets rett til å uttale seg ikke er en rett til å oppnå et bestemt resultat.⁴⁴

⁴² Adopsjonsloven § 6(1) og Barnevernloven § 6-3(1)

⁴³ Rt-2007-561 (pkt. 60)

⁴⁴ Sandberg (2009) s. 37

3.6.4 Barnets beste

3.6.4.1 Generelt om barnets beste

Prinsippet om barnets beste er et overordnet prinsipp i barnevernloven. Det er lovfestet i bvl. § 4-1, og gjelder alle avgjørelser som angår barnet. Etter bestemmelsens ordlyd skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt, og kontinuitet i omsorgen.

I BK art.3 nr.1 er det nedfelt et prinsipp om at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private aktører. Etter BK art.3 nr.2 står retten til nødvendig omsorg for å ivareta barnets trivsel sentralt i forhold til barnets beste. Når de offentlige myndigheter som barnevernet iverksetter tiltak er det etter BK art.3 nr.3 strenge krav til kvaliteten på tjenesten.

Etter BK art.21 forplikter de statene som anerkjenner eller tillater adopsjon seg til at barnets beste alltid skal være det overordnede hensynet. Her er det strenge krav til kompetansenivået hos de myndigheter som skal ta stilling til en adopsjon.

3.6.4.2 Adopsjon skal være til barnets beste

Adopsjonssamtykke kan ikke gis av fylkesnemnda med mindre det med stor sikkerhet kan sies å være til barnets beste, jfr. bvl. § 4-20(3) bokstav b. Et spørsmål i denne sammenheng er om det vil være bedre for barnet å bli adoptert enn å vokse opp som fosterbarn.⁴⁵ Et sentralt moment har hittil vært hvilke konsekvenser det vil få for barnet å miste kontakten med sine biologiske foreldre.⁴⁶

Kravet om barnets beste i bvl. § 4-1 gjelder for alle tiltak etter barnevernloven.

Lovgivers presisering av at adopsjon skal være til barnets beste i bvl. § 4-20(3) bokstav b understreker at adopsjon er et svært drastisk tiltak og at barnets kontakt med de biologiske foreldre i vårt samfunn anses som et gode det er viktig å bevare.⁴⁷

⁴⁵ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.53

⁴⁶ Tjomsland (2003) s.58

⁴⁷ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.53

3.6.4.3 Vektleggingen av det biologiske prinsipp i adopsjonsspørsmålet

Det at adopsjon hittil har brutt alle rettslige bånd mellom barnet og de biologiske foreldrene har blitt trukket frem som et vesentlig hensyn mot adopsjon i rettspraksis.⁴⁸ Dette er en sentral årsak til at terskelen for å vedta adopsjon lenge har vært så høy. I Rt-1994-805 kom Høyesterett til at de biologiske foreldrene skulle fratras foreldreansvaret med sikte på adopsjon av deres to år gamle datter. Retten understreket at dersom tilstrekkelige tungtveiende grunner forelå, måtte hensynet til barnets biologiske tilknytning vike.⁴⁹ Enkelte senere dommer som Rt-2001-14 og Rt-1997-534 kan synes strengere. Den nyeste, enstemmige og prinsipielle dommen i Rt-2007-561 virker oppklarende i forhold til når vedtak om tvangsadopsjon kan treffes. Jeg kommer nærmere tilbake til denne avgjørelsen nedenfor i pkt.4.2.5.

3.7 Vanskelige og sammensatte avveininger

3.7.1 Samværsrettens betydning for adopsjonsspørsmålet

Gjennom retten til samvær mens barnet bor i fosterhjem, får barnet og de biologiske foreldrene muligheten til å bevare og videreutvikle sitt forhold. De fordelene barnet oppnår ved en adopsjon skal veies opp mot verdien av å beholde kontakten med de biologiske foreldrene.⁵⁰ Når en del av barnets beste er at retten til kontakt med de biologiske foreldrene ikke forsvinner, kan dette føre til at det oppstår dilemmaer i avveiningen av barnets beste i adopsjonsspørsmålet.

I Rt-1991-557 uttalte førstvoterende at dersom det likevel med relativt stor sikkerhet kan sies at adopsjon vil være det beste for barnet selv om kontakten brytes, må dette være avgjørende.⁵¹ En kombinasjon av disse to utfallene var etter daværende rett ikke mulig å fastsette rettslig. Etter den nye bvl. §4-20a om adopsjon med besøkskontakt er en slik kombinasjon mulig. Jeg kommer tilbake til dette nedenfor i avhandlingens femte del.

⁴⁸ Rt-1990-1274 (på s.1280), Rt-1997-534 (på s.540)

⁴⁹ Rt-1994-805 (på s.810)

⁵⁰ Rt-1982-1687 (på s.1693), Rt-2001-14 (på s.23), Rt-1991-557 (på s.561-562)

⁵¹ Rt-1991-557 (på s.562), jfr. Rt-1982-1687 (på s.1694) og Rt-1987-52 (på s.62)

I tre sentrale Høyesterettsdommer som presenteres i det følgende ble det ansett som viktigere for barnet å opprettholde samværet med biologiske foreldre enn å bli adoptert. Rettens flertall valgte således bort de positive konsekvensene det etter generell erfaring kunne fått for barna å bli adoptert.

3.7.2 Rt-1990-1274

Spørsmålet i saken var om et ektepar skulle fratras foreldreansvaret for sin sønn etter barnevernsloven av 1953 § 20. Retten kom til at det ikke var tilstrekkelige grunner til dette, og vektla i stor grad verdien av barnets biologiske tilhørighet. Høyesterett uttalte at det er vesentlig mer alvorlig med en uriktig avgjørelse som avskjærer enhver forbindelse mellom barnet og de biologiske foreldrene, enn et uriktig vedtak som opprettholder forbindelsen.⁵²

Førstvoterende uttalte videre at et vesentlig argument mot adopsjon var at barnet og de biologiske foreldrene mistet retten til kontakt med, og kunnskap om hverandre. Dette lå etter rettens syn utenfor barnevernslovens intensjoner. Videre uttalte høyesterett at slik den forstod de sakkyndiges uttalelser i saken, var det en alminnelig faglig oppfatning at også adoptivbarn bør gis kunnskap om, og eventuelt mulighet for samvær med sine biologiske foreldre. Hvis dette skulle oppfylles, kunne ikke retten gå inn for adopsjon av barnet. Barnet ble i denne saken ikke adoptert. Høyesterett oppfordret lovgiver til å vurdere en mulighet til adopsjon med samvær.⁵³ Dette kommer jeg tilbake til nedenfor i pkt.4.2.1.

3.7.3 Rt-1997-534

I denne saken la Høyesterett til grunn at fosterhjems plasseringen for de to guttene saken gjaldt ville bli varig.⁵⁴ Barna hadde bodd i fosterhjem i åtte år, fra de var tre og ett år gamle. Mange forhold tilsa at det var til barnas beste å bli adoptert, blant annet deres tilknytning til fosterhjemmet. Det var usikkerhet knyttet til adoptivforeldrenes

⁵² Rt-1990-1274 (på s.1279)

⁵³ Rt-1990-1274 (på s.1280)

⁵⁴ Rt-1997-534 (på s.538)

holdninger til eventuelt samvær etter en adopsjon. Retten tok ikke sjansen på at adoptivforeldrene ville videreføre kontakten. Førstvoterende, som tilhørte flertallet, uttalte følgende:

«Jeg antar at når det først anses som maktpåliggende at guttene opprettholder kontakten med biologisk mor, og denne kontakten har et visst omfang, er det i utgangspunktet ikke uten betenkeligheter å gi samtykke til adopsjon, som helt overlater til adoptivforeldrene å avgjøre hva som skal skje. Spørsmålet er hvor sikker man i en slik situasjon kan være på at en tilfredsstillende kontakt likevel vil bli opprettholdt. Jeg finner spørsmålet vanskelig».⁵⁵

Flertallet anså fortsatt kontakt med den biologiske moren som så viktig at de ikke ga samtykke til adopsjon, og samværet ble opprettholdt. Det var imidlertid dissens 3-2 i saken, og mindretallet gikk inn for adopsjon fordi de mente dette ville være til barnas beste.⁵⁶ Alle dommerne mente at lovgiver burde vurdere en rett til samvær mellom barnet og foreldrene etter adopsjon. Jeg kommer tilbake til dette nedenfor i pkt.4.2.1.

3.7.4 Rt-2001-14

Saken handlet om en jente som hadde vært under barnevernets omsorg siden hun var halvannet år gammel. Jenta hadde en stabil, trygg og varig omsorgssituasjon i fosterhjemmet. Førstvoterende presiserte at samtykke til adopsjon ifølge Rt-1991-557 krevde sterke grunner, og at vurderingen måtte rette seg etter de krav som følger av EMK art.8.

I og med at jenta var så liten da hun ble plassert i fosterhjem, hadde hun ikke etablert sterk tilknytning til sin biologiske mor. De sakkyndige hadde likevel påpekt at det var viktig for barnet fortsatt å ha kontakt med moren, og at det var viktig for barnet å bli kjent med at moren hadde klart å snu utviklingen i positiv retning.

⁵⁵ Rt-1997-534 (på s.540)

⁵⁶ Rt-1997-534 (på s.541)

Høyesterett vurderte det slik at det ikke forelå sterke nok grunner til å bryte det rettslige båndet mellom barnet og den biologiske moren med endelig virkning.⁵⁷

Adopsjonssamtykke ble derfor ikke gitt. Samværet ble derimot økt fra to ganger i året à to timers varighet til fire slike samvær i året. Dommen ble avsagt med dissens 3-2. Annenvoterende mente at jenta ikke hadde noen vesentlig tilknytning til moren, og vektla barnets grunnleggende tilknytning til fosterforeldrene i sosial og psykologisk forstand. Samtykke til adopsjon var ifølge annenvoterende det riktige av hensyn til barnet.⁵⁸

4 Norsk barnevernlovgivning i endring

4.1 Bvl. § 4-20a som et ledd i en større endringsprosess

Vedtaket om adopsjon med besøkskontakt er et ledd i en større prosess med endringer i norsk barnevernlovgivning. Det er behov for en grundigere belysning av disse endringene.

4.2 Et kronologisk tilbakeblikk

4.2.1 Høyesteretts to oppfordringer

I to sentrale dommer har Høyesterett oppfordret lovgiver til å vurdere muligheten for samvær etter adopsjon. I Rt-1990-1274 uttalte retten følgende:

«Så vidt jeg forstår av de sakkyndiges uttalelser for Høyesterett i denne sak, er det en alminnelig faglig oppfatning at også adoptivbarn bør gis kunnskap om, eventuelt også mulighet for samvær med, sine biologiske foreldre... Det kunne på denne bakgrunn synes nærliggende at disse spørsmål ble nærmere vurdert i forbindelse med den lov om sosiale tjenester som nå forberedes i departementet».⁵⁹

⁵⁷ Rt-2001-14 (på s.24)

⁵⁸ Rt-2001-14 (på s.28)

⁵⁹ Rt-1990-1274 (på s.1280)

Etter en gjennomgang av forarbeidene til barnevernloven av 1992 ser det ikke ut til at spørsmålet da ble nærmere vurdert.⁶⁰ Befringutvalget tok imidlertid tak i problemstillingen etter at Høyesterett i Rt-1997-534 nok en gang etterspurte lovgivers initiativ. Førstvoterende uttalte følgende:

«Saken gir meg foranledning til å bemerke at lovgiver etter min mening bør vurdere om det bør åpnes for en rett til samvær mellom barnet og biologiske foreldre også etter en adopsjon. Det ville medføre at fordelene for barnet ved en adopsjon ikke måtte avveies mot fordelene ved fortsatt rett til samvær med biologiske foreldre».⁶¹

4.2.2 Reaksjoner på Adele Johansen-saken og Høyesteretts oppfordringer

Samme høst som dommen om Adele Johansen ble avsagt av EMD sendte Stortinget et oversendingsforslag til regjeringen, der departementet ble oppfordret til å vurdere om bvl.§ 4-20 fungerte etter sitt formål. Forslaget ble satt frem i forbindelse med Stortingets behandling av St.meld.nr.39 (1995-1996) «Om barnevernet».⁶²

Høyesteretts oppfordring i Rt-1997-534 og oversendingsforslaget førte til at det daværende Barne- og familiedepartementet tok initiativ til et forskningsprosjekt med tittelen «Fratakelse av foreldreansvar og adopsjon». Enkelte av synspunktene fra dette prosjektet ble lagt til grunn i St.meld.nr.40 (2001-2002), som jeg kommer tilbake til nedenfor i pkt.4.2.4.

Gjennom prosjektet skulle det foretas en evaluering av bvl.§ 4-20. Ved en gjennomgang av praksis i fylkesnemndene skulle eventuelle skjevheter og svakheter ved reglene påpekes. Det skulle også undersøkes nærmere hvilke verdier og moralske valg man står overfor ved så inngripende tiltak.⁶³ Dette bidro til et økt fokus på adopsjon som

⁶⁰ Ot.prp.nr.44 (1991-1992)

⁶¹ Rt-1997-534 (på s.540)

⁶² St.meld.nr.40 (2001-2002) s.183

⁶³ NOU 2000:12 s.205

barneverntiltak, og arbeidet ble ført videre som et doktorgradprosjekt ved Universitetet i Tromsø.⁶⁴

4.2.3 Befringutvalget oppfordrer til utredning av åpen adopsjon

Befringutvalget ble oppnevnt av Barne- og familiedepartementet i januar 1999. Utvalget jobbet etter et mandat som omfattet en helhetlig gjennomgang og vurdering av barnevernets forutsetninger, virkemåte, resultater og endringsbehov.⁶⁵ Utvalget ble ledet av professor i spesialpedagogikk Edvard Befring ved Universitetet i Oslo, og ga sin innstilling i NOU 2000:12 «Barnevernet i Norge».

I innstillingen viste Befringutvalget til forskning som tyder på at barn som blir adoptert av fosterforeldrene klarer seg bedre enn barn med varig status som fosterbarn. Utvalget trakk frem mulige årsaker til disse funnene, som mangel på forutsigbarhet i fosterbarnets omsorgssituasjon. Viktigheten av at barn får en stabil oppvekst mens de er under offentlig omsorg ble påpekt. Utvalget mente at forskningsresultatene aktualiserte diskusjonen om adopsjon som barneverntiltak, og uttalte at det kunne være grunnlag for å drøfte om det burde skje en økt bruk av adopsjon i tilfeller med langvarig fosterhjems plassering.⁶⁶

Utvalget fulgte også opp Høyesteretts oppfordring i Rt-1997-534, og så på behovet for å kunne gjennomføre en adopsjon med påfølgende kontakt mellom barn og biologiske foreldre. Selv om et barn er adoptert antok utvalget at kjennskap til opphavet kan være viktig for barnets opplevelse av kontinuitet. Dette mente utvalget kunne begrunne eventuell fastsettelse av slik kontakt.⁶⁷ Befringutvalget anbefalte i sin konklusjon en nærmere utredning av om det burde vurderes å gi adgang til åpen adopsjon.⁶⁸

⁶⁴ St.meld.nr.40 (2001-2002) s.184 (Jfr. Lena R.L Bendiksens juridiske doktoravhandling)

⁶⁵ NOU 2000:12 s.4

⁶⁶ NOU 2000:12 s.205-206

⁶⁷ NOU 2000:12 s.206

⁶⁸ NOU 2000:12 s.330

4.2.4 Departementet kritisk til åpen adopsjon

Spørsmålet ble deretter drøftet i St.meld.nr. 40 (2001-2002) «Om barne- og ungdomsvernet». Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet kom på det tidspunktet frem til at det ikke var grunnlag for å åpne for muligheten til å fastsette kontakt etter en adopsjon. Ifølge departementet var det flere viktige argumenter som talte imot en slik lovendring.

Den viktigste innvendingen var frykt for at en slik endring kunne føre til økning av antall adopsjoner etter barnevernloven. Slik departementet så det var dette en uønsket utvikling. Det ble påpekt at adopsjon etter barnevernloven var et meget inngripende tiltak.⁶⁹ Departementet ville heller vurdere behovet for retningslinjer som skulle sikre at det ikke ble gitt adopsjonssamtykke i saker der barnets beste tilsa samvær med biologiske foreldre.⁷⁰

Ifølge departementet var det også problematisk at en mulighet for å treffe vedtak om åpen adopsjon ville føre til flere typer adopsjoner. Departementet påpekte at dette kunne føre til en uthuling av adopsjonsinstituttet.⁷¹ Flertallet i Stortingets Familie-, kultur- og administrasjonskomité sa seg enig i departementets vurderinger. Departementet ble bedt om å følge utviklingen, og eventuelt å komme tilbake til saken.⁷²

4.2.5 Høyesteretts avklaring ga en ny rettstilstand

Med den enstemmige avgjørelsen Rt-2007-561 kom en ny rettstilstand. Det ble gitt rom for å ivareta det behovet som enkelte fosterbarn har for å bli adoptert.⁷³ Dommen fikk en avklarende og prinsipiell rolle i forhold til anvendelse av tvangsadopsjon selv om barnet har behov for samvær med de biologiske foreldrene.

⁶⁹ St.meld.nr.40 (2001-2002) s.186

⁷⁰ St.meld.nr.40 (2001-2002) s.191-192

⁷¹ St.meld.nr.40 (2001-2002) s.186-187

⁷² Innst.S.nr.121 (2002-2003) s.42

⁷³ Sandberg (2007) s.7

Saken dreide seg om adopsjon av en ni år gammel gutt som hadde bodd i fosterhjem siden han var ett år. De biologiske foreldrene hadde rusproblemer. Gutten ble blant annet innlagt på sykehus med hjerneblødning da han var fem måneder gammel, og det var mistanke om at foreldrene hadde mishandlet ham.

Gutten hadde uttrykt ønske om å bli adoptert, og hans biologiske far hadde samtykket til adopsjon av hensyn til barnets beste. Godene ved en adopsjon veide tyngst i denne saken. I vurderingen av barnets beste la Høyesterett vekt på fosterhjems plasseringens varighet, at den så ut til å måtte fortsette i lang tid, og at barnet var i en sårbar situasjon med et stort behov for trygghet og tilhørighet.⁷⁴

Hovedforskjellen mellom denne og avgjørelsene i 1990-1274, Rt-1997-534 og Rt-2001-14 var at Høyesterett likevel traff adopsjonsvedtak selv om det fortsatt var ønskelig med samvær mellom biologiske foreldre og barnet. Førstvoterende uttalte følgende i forhold til de to tidligere prinsippdommene Rt-1997-534 og Rt-2001-14:

«Verken lovens ordlyd eller Høyesteretts praksis taler for at adopsjon er utelukket fordi samvær med biologiske foreldre er ønskelig. Riktignok har Høyesterett i to dommer etter barnevernloven fra 1992 - Rt-1997-534 og Rt-2001-14 nektet samtykke til adopsjon i to slike tilfeller. Men, dommene, som begge ble avsagt under dissens 3-2, er ikke begrunnet med at adopsjon er rettslig utelukket i slike tilfeller. I dommen fra 1997 reiste flertallet sterk tvil om hvorvidt samvær faktisk ville bli gjennomført etter en adopsjon».⁷⁵

I Rt-2007-561 ble det lagt vekt på at samværet med biologisk mor med stor sikkerhet ville bli ivaretatt av adoptivforeldrene etter adopsjonen. Høyesterett fastslo at det derfor ikke hadde stor praktisk betydning at den juridiske retten til samvær falt bort ved adopsjon.⁷⁶ Retten uttalte at det skal foretas en konkret vurdering av om adopsjon er til

⁷⁴ Rt-2007-561 (pkt.58)

⁷⁵ Rt-2007-561 (pkt.53)

⁷⁶ Rt-2007-561 (pkt.61 og 62)

barnet beste. Vurderingen skal også bygge på generelle erfaringer, blant annet fra barnepsykologisk og barnepsykiatrisk forskning.⁷⁷

Videre tok dommen en viss avstand fra uttalelsen i Rt-2001-14, som henviser til Adele Johansen-saken om at samtykke til adopsjon kun bør gis i «ekstraordinære tilfeller».⁷⁸ Førstvoterende i Rt-2007-561 uttalte at langvarige fosterhjems plasseringer gjerne vil forekomme nettopp når barnet er i en ekstraordinær situasjon. Etter Høyesteretts mening kan det neppe utledes mer av Adele Johansen-saken enn at adopsjon krever særlig tungtveiende grunner.⁷⁹

Høyesterett henviste videre til en av de sakkyndige som fremhevet at et vedtak om adopsjon ville anerkjenne guttens fulle rett til å være barnet til sine foreldre. På denne måten mente den sakkyndige at samfunnet ville kunne rette opp den urett som ble begått mot gutten da han var spedbarn. Disse vurderingene la Høyesterett til grunn.⁸⁰

4.2.6 Rt-2007-561 behandlet av EMD

Rt-2007-561 ble brakt inn for EMD med påstand om at Norge hadde krenket EMK art.8.⁸¹ EMD slo fast at inngrepet var hjemlet i lov, og hadde det legitime formål å beskytte andres rettigheter. Det ble lagt vekt på at klageren var funnet uegnet til å gi sønnen forsvarlig omsorg, og at gutten hadde levd nesten hele livet i fosterhjem. EMD påpekte hans behov for trygghet og stabilitet, og at adopsjon ville motvirke den usikkerhet og spenning som lå latent i forholdet mellom fosterforeldrene og den biologiske moren. Adopsjon var også i tråd med barnets ønske. Norge ble ikke dømt fordi inngrepet ble ansett rettferdiggjort i samsvar med EMK art.8 nr.2.

En viktig forskjell mellom Aune v. Norway og Adele Johansen-saken var muligheten for kontakt med de biologiske foreldrene etter adopsjonen. I Adele Johansen-saken var

⁷⁷ Rt-2007-561 (pkt.47)

⁷⁸ Rt-2001-14 (på s.22)

⁷⁹ Rt-2007-561 (pkt.51)

⁸⁰ Rt-2007-561 (pkt.65)

⁸¹ Aune v. Norway

ikke denne ivaretatt, og at barnets adresse skulle være skjult for Johansen var en del av vedtaket. I tillegg var barnet svært lite da det ble skilt fra moren.

Muligheten for kontakt ble i Aune v. Norway ansett som ivaretatt, da det forelå samvær mellom gutten og moren som syntes å ville fortsette også etter adopsjonen. Både adopsjon og samvær på en gang ble ansett for å være den beste løsningen for barnet. Adopsjonsvedtaket kunne opprettholdes fordi barnet og den biologiske moren ville få muligheten til å treffes etter adopsjonen. Rt-2007-561 sier mye om hvordan den nye bestemmelsen i bvl.§ 4-20a er ment å fungere. Dette kommer jeg tilbake til nedenfor i avhandlingens del fem.

4.3 Regjeringen vedtar økt bruk av adopsjon

Høsten 2008 sendte Barne-, og likestillingsdepartementet ut et forslag om lovendring på høring. Ifølge departementet var det uttrykt sterk bekymring fra ulike fagmiljøer i Norge knyttet til den lave bruken av adopsjon av fosterbarn etter barnevernloven. Departementet presiserer ikke hvilke fagmiljøer som har uttrykt slik bekymring, men jeg antar at det kan dreie seg om de barnepsykologiske og barnepsykiatriske fagmiljøene.

Det ble påpekt at antall adopsjoner etter barnevernloven hadde gått ned samtidig som antall barn under offentlig omsorg hadde økt betraktelig.⁸² Departementet påpekte behovet for adopsjon av flere fosterbarn og foreslo en praksisendring for å fremme flere adopsjonssaker for fylkesnemnda.⁸³

Etter bred støtte fra høringsinstansene vedtok departementet i Ot.prp.nr.69 (2008-2009) en justering av praksis i kommunens barneverntjeneste. Justeringen innebærer å senke terskelen for å fremme adopsjonssak for fylkesnemnda etter bvl.§ 4-20. Departementet mente at dette ville være innenfor rammene av eksisterende lovgivning.⁸⁴ Flere

⁸² Høringsnotat 2008 s.34

⁸³ Høringsnotat 2008 s.39-40

⁸⁴ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.33

høringsinstanser og departementet selv påpekte imidlertid det kommunale barnevernets behov for klarere retningslinjer i slike saker.⁸⁵

Departementet fremhevet at det avgjørende for barnet er den samlede kvaliteten på foreldrenes emosjonelle forpliktelser overfor barnet, og den relasjon og tilknytning barnet har til dem, uavhengig av biologisk opphav.⁸⁶ Det ble vist til forskning som tyder på at adopsjon kan gi tryggere og mer forutsigbare oppvekstrammer enn fosterhjemsplassing. De biologiske foreldrenes mulighet til å kreve tilbakeføring etter bvl.§ 4-21 mens barnet er i fosterhjem ble antatt som en av årsakene til dette.⁸⁷ Departementet mente at målet måtte være å legge bedre til rette for at barn som trenger det, blir adoptert.⁸⁸ Departementet ville komme tilbake til samvær etter adopsjon ved en senere anledning.⁸⁹

4.4 Regjeringen vedtar adopsjon med besøkskontakt

Gjennom et høringsnotat av 16.04.09 kom departementet tilbake til spørsmålet om en rett til samvær etter adopsjon. Dette inneholdt forslag til en lovendring om adopsjon med besøkskontakt. Etter høringsrunden ble departementets forslag til lovendringer lagt frem for Stortinget i Prop.7 L (2009-2010).

Etter positiv holdning i Familie- og kulturkomiteens Innst.209 L (2009-2010) ble departementets forslag vedtatt i sin helhet den 20.04.10 i Lovvedtak 46 (2009-2010). Lov om endringer i adopsjonsloven og barnevernloven av 4. juni 2010 nr.18 trådte i kraft den 01.10.10. Bvl.§ 4-20a er et middel for å øke antall adopsjoner av fosterbarn, og lovendringen må sees i sammenheng med praksisendringen vedtatt i Ot.prp.nr.69 (2008-2009).

⁸⁵ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.32 og s.35

⁸⁶ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.6

⁸⁷ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.29 og s.33

⁸⁸ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.33

⁸⁹ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.34

5 Juridisk fremstilling - adopsjon med besøkskontakt

5.1 Formål og begrunnelse

Formålet med besøkskontakt etter adopsjon er i forarbeidene beskrevet slik:

«Formålet med forslaget er å sikre barnet en stabil og forutsigbar oppvekstsituasjon hos adoptivforeldrene og samtidig sikre barnet en viss kontakt med sitt opphav, når dette er til barnets beste... En slik kontakt etter adopsjon vil gi barnet de fordeler en adopsjon innebærer, med full juridisk og sosial integrasjon, uten at barnet helt må miste kontakten med sine biologiske foreldre, eller vente til myndighetsalder før kontakt eventuelt kan gjenopptas».⁹⁰

Som poengtert av Høyesterett i Rt-1997-534 kan adopsjon med besøkskontakt føre til at man slipper å veie fordelene ved å la barnet bli adoptert av fosterforeldrene mot fordelene ved fortsatt rett til samvær med de biologiske foreldrene.⁹¹ Departementet presiserer i forarbeidene at besøkskontakt etter adopsjon kun vil være aktuelt i et svært begrenset antall saker. Hensikten er å gi barnet mulighet til å ha en viss kjennskap til de biologiske foreldrene mens det vokser opp.⁹²

5.2 Vilkår og rettsvirkninger

5.2.1 Det må være reist krav om besøkskontakt

Et vedtak om besøkskontakt skal etter bvl.§ 4-20a treffes samtidig som adopsjonsvedtaket. En av partene må ha fremsatt krav om besøkskontakt for at fylkesnemnda skal vurdere dette. Barnet er etter bvl. § 6-3(2) part hvis det er over 15 år og forstår hva saken handler om. De biologiske foreldrene og barneverntjenesten er parter i en sak etter bvl.§ 4-20a.⁹³ Fosterforeldrene blir ikke regnet som parter i en slik sak om samtykke til adopsjon i fylkesnemnda.⁹⁴

⁹⁰ Prop7.L (2009-2010) s. 26

⁹¹ Rt-1997-534 (på s.540)

⁹² Prop7.L (2009-2010) s.26

⁹³ Haugli og Havik (2010) s.155

⁹⁴ Prop7.L (2009-2010) s.31

Det er ikke meningen at fylkesnemnda tar opp spørsmålet om besøkskontakt på eget initiativ under forhandlingene om adopsjon. I forarbeidene forutsettes det at barneverntjenesten i sin forberedelse av en adopsjonssak om adopsjon for fylkesnemnda grundig utreder spørsmålet om besøkskontakt.⁹⁵

5.2.2 Krav om adoptivforeldrenes samtykke

I høringsnotatet ble det påpekt at fosterforeldre kan vegre seg mot å søke om adopsjon dersom nemnda alltid kunne fastsette besøkskontakt etter adopsjon.⁹⁶ Dersom det vedtas adopsjon, enten det er med besøkskontakt eller ikke, blir fosterforeldrene etter adopsjonen barnets nye juridiske foreldre med fullt juridisk foreldreansvar.⁹⁷

Det er et absolutt vilkår i bestemmelsen at adoptivforeldrenes samtykke til besøkskontakt må foreligge dersom slik kontakt skal kunne fastsettes.⁹⁸

Dersom adoptivforeldrene ikke samtykker til besøkskontakt, blir resultatet enten at det gjennomføres adopsjon uten kontakt barnet, eller at barnet blir boende i fosterhjemmet med en fortsatt mulig rett til samvær med biologiske foreldre etter bvl.§ 4-19.

5.2.3 Få pålagte begrensninger

Departementet forutsetter at adoptivforeldrene vil samarbeide om besøkskontakten fordi de har samtykket til den. Det presiseres i forarbeidene at det ikke kan forventes at barnet og adoptivforeldrene reiser utenlands for å gjennomføre besøkskontakten. Videre påpekes det at det heller ikke er aktuelt å nekte adoptivforeldrene å flytte verken utenlands eller innenlands på grunn av besøkskontakten. Dersom adoptivfamilien flytter innenlands, forutsetter likevel forarbeidene at det vil være mulig å legge til rette for fortsatt besøkskontakt ved bistand fra barneverntjenesten.⁹⁹ Jeg kommer tilbake til barnevernets oppgaver ved gjennomføringen av kontakten nedenfor i pkt.5.2.8.

⁹⁵ Prop7.L (2009-2010) s.28

⁹⁶ Høringsnotat 2009 s.25

⁹⁷ Prop7.L (2009-2010) s.31

⁹⁸ Barnevernloven §4-20a(1)

⁹⁹ Prop7.L (2009-2010) s.30

5.2.4 Besøkskontakt med hvem?

Ordlyden i bvl.§ 4-20a sier at det kun er de biologiske foreldrene det eventuelt kan fastsettes besøkskontakt med etter adopsjonen. Forarbeidene fremhever at belastningen for barnet skal være så liten som mulig. Det er viktig at konfliktnivået holdes på et lavt nivå. Det presiseres at det derfor er et poeng å begrense personkretsen barnet skal ha rettslig fastsatt besøkskontakt med. På denne måten innskrenkes sakens omfang, og antall mulige nye prøvinger reduseres.¹⁰⁰

Dansk adopsjonslovgivning tillater etter en lovendring i 2009 fastsettelse av kontakt med andre av barnets opprinnelige slektninger. Besøkskontakten kan da omfatte barnets søsken, besteforeldre, tanter og onkler. Barnets behov for å bevare slike nære relasjoner skal veies opp mot behovet for stabilitet og kontinuitet i hverdagen.¹⁰¹

5.2.5 Type kontakt

Ifølge ordlyden i bvl.§ 4-20a og forarbeidene er det kun besøkskontakt som kan fastsettes. Dette vil si at barnet og de biologiske foreldrene skal ha fysiske møter. Det bemerkes i forarbeidene at en rett til telefonsamtaler og brevveksling lett vil kunne skape diskusjoner om hyppigheten, mengden og innholdet av kontakten. Det påpekes imidlertid at det uavhengig av eventuell besøkskontakt vil være vanskelig for adoptivforeldrene å regulere SMS-kontakt og annen telefonkontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene.¹⁰²

Enkelte høringsinstanser har foreslått at det lages en skriftlig avtale som beskriver type kontakt, og hvilket omfang den skal ha.¹⁰³ Dette kan gjøre det lettere å unngå uoverensstemmelser og misforståelser. Det foreslås også at det avtales hva som vil skje

¹⁰⁰ Prop7.L (2009-2010) s.28

¹⁰¹ Vejledning nr.9769 kap.4

¹⁰² Prop7.L (2009-2010) s.28

¹⁰³ Prop7.L (2009-2010) s.24

hvis de biologiske foreldrene ikke følger opp besøkskontakten.¹⁰⁴ Jeg kommer nærmere tilbake til disse konsekvensene nedenfor i pkt.5.2.14.

Forarbeidene inneholder imidlertid ingen detaljerte føringer om hvorvidt en slik avtale skal utformes eller ikke. I den enkelte sak vil det være opp til fylkesnemnda å vurdere organiseringen av besøkskontakten, i samspill med adoptivforeldrene, barnevernet, de biologiske foreldrene og barnet. Haugli og Havik fremhever at et vedtak om besøkskontakt bør være forankret i at samarbeidet mellom barnet, fosterforeldrene og de biologiske foreldrene vil fungere godt.¹⁰⁵

5.2.6 Kontaktens omfang

Etter bestemmelsens ordlyd skal fylkesnemnda fastsette omfanget av kontakten i samme vedtak som avgjør at det skal være kontakt. Et sentralt spørsmål er hvor hyppig og omfattende besøkskontakten er ment å være.

Besøkskontaktens omfang skal speile de ønskede funksjoner og virkninger. Å bevare kjennskapen til, eller sikre en form for kontakt med de biologiske foreldrene etter bvl.§ 4-20a, er noe annet enn å bevare nær kontakt og tette bånd mellom biologiske foreldre og barn ved samvær etter bvl.§ 4-19(1).

I forarbeidene understrekes det at det er snakk om relativt lite kontakt. Det angis ikke et bestemt antall, men departementet understreker at det kun vil være aktuelt med noen få tilfeller av besøkskontakt i året.¹⁰⁶ I en nylig avsagt avgjørelse etter bvl.§ 4-20a avgjorde fylkesnemnda at to årlige besøk à to timers varighet var en passende mengde.¹⁰⁷ Jeg kommer tilbake til denne avgjørelsen nedenfor i pkt. 5.5.1.

¹⁰⁴ Prop7.L (2009-2010) s.25

¹⁰⁵ Haugli og Havik (2010) s.157

¹⁰⁶ Prop7.L (2009-2010) s.28

¹⁰⁷ FNV 11/XXX

Det kan synes som at et omfang på opptil fem kontaktpunkter i året vil være i samsvar med forarbeidene. Jeg antar at ett enkelt besøk ikke bør vare lenger enn noen timer, og at overnattingsbesøk ikke vil være aktuelt. Besøkets formål er at barnet skal få bevare en viss kontakt med de biologiske foreldrene. Overnattingsbesøk gjør at kontakten blir tatt et steg videre, til også å dekke barnets behov for omsorg i det aktuelle tidsrommet. Omsorgsoppgaven er tillagt adoptivforeldrene. Det kan virke forstyrrende for barnet, og dermed mot sin hensikt, om denne oppgaven også utføres av de biologiske foreldrene.

5.2.7 De sosiale medier

Sosiale medier utgjør i dag en sentral rolle i kommunikasjonen mellom mennesker. Barn og foreldre i adopsjonssakene bruker sannsynligvis sosiale medier like aktivt som andre. Sosial samhandling over internett er i dag en svært tilgjengelig aktivitet for de som ønsker å utøve den.

De sosiale mediene gjør at vi ikke nødvendigvis trenger adresser og telefonnumre for å ta kontakt med hverandre. Kontakt gjennom internett er enkelt og raskt å opprette. Terskelen for å kontakte noen over internett tilsvarer i praksis et tastetrykk. Jeg lager her et fiktivt eksempel: Et adoptivbarn som har besøkskontakt med sin biologiske mor noen ganger i året, blir kontaktet av henne flere kvelder i uka for en samtale via chattekanalen «MSN».¹⁰⁸ Barnet samtaler med den biologiske moren via en PC på barnerommet. Kanskje vil ikke barnet fortelle sine adoptivforeldre at det har slik kontakt med henne, i frykt for at dette er en form for «ulovlig kontakt». Kanskje ber den biologiske moren barnet om å holde kontakten hemmelig.

Fylkesnemndas vedtak om fysiske besøk etter adopsjonen vil altså ikke kunne utelukke at de biologiske foreldrene også tar kontakt med barnet, eller omvendt, gjennom sosiale medier som «MSN», «Facebook» eller «Nettby».¹⁰⁹ Et slikt vedtak vil poengtere at det er besøkskontakt som er aktuelt, men kan også være med på å legitimere at de

¹⁰⁸ «MSN Messenger» er en chattetjeneste på internett

¹⁰⁹ Andre eksempler er «Biip», «Origo», og «Twitter»

biologiske foreldrene tar kontakt med barnet ut over de avtalte besøkene. De har gjennom vedtaket fått et slags rettslig klarsignal om at det er greit med noe kontakt.

Enkelte vil mene at det er problematisk med slik kontakt, mens andre vil mene det motsatte. Det kan oppstå vanskelige situasjoner for partene dersom kontakten gjennom sosiale medier blir mer omfattende, eller mindre hyppig enn ønskelig for en av dem. Når tilgjengelige kontaktmuligheter øker så betraktelig i antall som det har gjort med de sosiale medier, er det behov for en viss regulering og kontroll av disse kontaktflatene, spesielt av hensyn til barnet. Det er nærliggende å tro at det vil være behov for klare retningslinjer om hvilken type kontakt som er ønskelig, eventuelt hvilken som ikke er det. Det er viktig at dette fremstår som klart for de biologiske foreldrene, slik at det ikke oppstår unødvendig brist i forventninger, med påfølgende misforståelser og konflikter.

5.2.8 Barnevernets rolle

Bvl. § 4-20a (2) sier at barnevernet i den kommunen som har reist saken skal bistå ved gjennomføringen av besøkskontakten. Formålet er at barnevernet skal ha en motiverende og konfliktforebyggende funksjon.¹¹⁰

I tillegg til å motivere partene til å gjennomføre den fastsatte kontakten, skal barnevernet tilrettelegge for besøkskontakten rent praktisk ved behov. Dette kan omfatte at barnevernet er tilstede under kontakten, dersom barnet eller adoptivforeldrene ønsker dette. Det er lagt vekt på at partene kjenner barnevernets arbeid, og at det ikke er en ny og ukjent instans som involveres.¹¹¹

Barneverntjenesten skal også i rimelig utstrekning dekke partenes nødvendige utgifter i forbindelse med besøkskontakten. Bakgrunnen for dette er at de biologiske foreldrene ofte kan ha en svak økonomi, og at det kan virke urimelig dersom adoptivforeldrene skal betale for det.¹¹²

¹¹⁰ Prop7.L (2009-2010) s.29

¹¹¹ Prop7.L (2009-2010) s.29

¹¹² Prop7.L (2009-2010) s.29

Den delen av barnevernet som har fremmet saken kjenner den best. Derfor har lovgiver valgt barneverntjenesten i den kommunen som har reist saken fremfor den kommunen der fosterforeldrene bor. Da har man også sikret at det finnes en kommune som har ansvaret dersom adoptivforeldrene og barnet flytter utenlands.¹¹³ Barneverntjenestene i flere involverte kommuner kan etter bvl. § 4-20a (2) avtale at ansvaret overføres til en annen kommune som barnet har bedre tilknytning til.

Enkelte høringsinstanser etterlyser en bedre klargjøring av barnevernets oppgaver og ansvar.¹¹⁴ Det kan nok være hensiktsmessig med et rundskriv til kommunene vedrørende barnevernets rolle i slike saker.

5.2.9 Forholdet til adopsjonsloven

Rettsvirkningene av en adopsjon er regulert i adl. § 13.¹¹⁵ Besøkskontakten er ikke ment å gripe inn i de rettslige virkningene av adopsjon.¹¹⁶ Med lovendringen i bvl. § 4-20a følger en ny unntaksbestemmelse i adl. § 14a. Med denne bestemmelsen vil lovgiver understreke at de ordinære rettslige virkninger av en tvangsadopsjon fortsatt gjelder.

Etter adl. § 14a er det en adgang til individuelt bestemte løsninger vedrørende selve besøkskontakten, som fylkesnemnda eller retten kommer frem til i medhold av bvl. § 4-20a. Vedtaket om besøkskontakt skal ikke føres i adopsjonsbevillingen.¹¹⁷

5.2.10 Om adgangen til rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak

Adopsjon med besøkskontakt er en type sak som omhandler sentrale menneskerettigheter. Forarbeidene poengterer at rettssikkerhetsmessige hensyn tilsier at det bør være adgang for de biologiske foreldrene til å bringe nemndas vedtak om

¹¹³ Prop7.L (2009-2010) s.29

¹¹⁴ Prop7.L (2009-2010) s.29

¹¹⁵ Jfr. pkt.3.5 ovenfor

¹¹⁶ Prop7.L (2009-2010) s.5

¹¹⁷ Prop7.L (2009-2010) s.17

besøkskontakt inn for domstolen.¹¹⁸ Slik adgang har de derfor etter bvl.§ 4-20a (5) jfr. bvl.§ 7-24, på lik linje med de andre partene i saken.¹¹⁹ Barnet kan ha adgang til å reise sak for retten etter bvl.§ 6-3(2). Fylkesnemndas vedtak om enten kontakt etter adopsjon eller ikke kontakt kan bringes inn for tingretten selv om parten ikke ønsker å prøve selve spørsmålet om tvangsadopsjon etter bvl.§ 4-20 på nytt.¹²⁰

5.2.11 Partenes adgang til ny behandling i fylkesnemnda

Adoptivforeldrene kan etter bvl.§ 4-20a (4) kreve at barneverntjenesten bringer saken inn for fylkesnemnda på nytt dersom særlige grunner tilsier det. De biologiske foreldrene har ikke adgang til å ta saken inn for fylkesnemnda for ny behandling fordi lovgiver vil begrense antall mulige nye prøvinger. Et barn som har partsrettigheter etter bvl.§ 6-3(2) kan ifølge bvl.§ 4-20a (4) kreve at barnevernet fremmer ny behandling av saken for nemnda.

5.2.12 Om vilkåret «særlige grunner»

Etter bvl.§ 4-20a (3) kan et krav om ny behandling av saken i fylkesnemnda avvises hvis ikke særlige grunner foreligger. Lovens ordlyd gir to eksempler på hva slike særlige grunner kan være. Det ene er at barnet motsetter seg kontakt, og det andre er at de biologiske foreldrene ikke følger opp besøkskontakten.

Det kan oppleves som sårt og vanskelig for barnet dersom de biologiske foreldrene ikke møter opp, eller på andre måter ikke oppfyller sin del av avtalen uten å gi beskjed på forhånd. Forarbeidene sier at fylkesnemnda da bør vurdere hvilken konkret betydning denne passiviteten får for barnet. Vedtaket om besøkskontakt kan da oppheves etter nemndas skjønn.¹²¹ Det at retten til kontakt kan bortfalle på denne måten mener lovgiver kan virke motiverende for de biologiske foreldrene til å følge opp sin del av

¹¹⁸ Høringsnotat 2009 s.30

¹¹⁹ Tvisteloven kap.36

¹²⁰ Prop7.L (2009-2010) s.31

¹²¹ Prop7.L (2009-2010) s.30

avtalen.¹²² Dette er således ikke ment som en sanksjon overfor de biologiske foreldrene, men som en måte å ivareta barnets beste på.

Videre kan et behov for å innskrenke antall kontaktpunkter være en slik særlig grunn for ny behandling i nemnda. Det samme kan et krav om å fjerne kontakten helt, dersom dette springer ut av barnets ønsker og behov.¹²³ Et slikt behov kan oppstå dersom adoptivfamilien flytter, og det derfor blir vanskelig og upraktisk å gjennomføre kontakten. Dersom kontakten på denne måten hefter adoptivfamilien i stor grad, vil det ikke være til barnets beste. En slik situasjon kan derfor grunngi ny behandling i fylkesnemnda.

Departementet er opptatt av å begrense mulighetene for ny behandling av saken så langt som mulig, og lovforslaget innskrenker derfor kretsen av mulige personer som kan fremme saken på nytt. At de biologiske foreldrene ønsker mer kontakt med barnet er derfor ikke en gyldig grunn for ny behandling i fylkesnemnda. Dette vil etter departementets syn kunne skape uro og en ustabil situasjon for barnet.¹²⁴

Dersom partene av hensyn til barnets beste i samråd ønsker å utvide kontakten med noen møter, kan de gjøre dette uten ny nemndsbehandling. I slike tilfeller forutsettes det et godt samarbeidsklima mellom adoptivforeldrene og barnets biologiske foreldre.

5.2.13 Ingen tvangsmuligheter

Barnet vil aldri kunne tvinges til å gjennomføre kontakten. Dette er i strid med forarbeidene og kravet til barnets beste.¹²⁵ Det er heller ingen mulighet for å tvinge de biologiske foreldrene eller adoptivforeldrene til å følge opp kontakten.¹²⁶

¹²² Prop7.L (2009-2010) s.17

¹²³ Prop7.L (2009-2010) s.30

¹²⁴ Prop7.L (2009-2010) s.30-31

¹²⁵ Prop7.L (2009-2010) s.18

¹²⁶ Prop7.L (2009-2010) s.16

Det er hensiktsmessig å unnlate gjennomføring ved tvang. Det er viktigere å ha fokus på betydningen besøkskontakten har for barnet under forhandlingene i fylkesnemnda. Slik kan partene få den riktige forståelsen av hvorfor det er nødvendig å gjennomføre besøkskontakten som fastsatt.

5.2.14 Hvis adoptivforeldrene ikke følger opp kontakten

Det er en viss mulighet for at barnets adoptivforeldre forhindrer gjennomføringen av den fastsatte besøkskontakten. Departementet drøfter derfor i forarbeidene hvorvidt de biologiske foreldrene bør ha rettigheter lignende barneloven § 43(5) om retten til å kreve ny avgjørelse om foreldreansvaret ved den annen forelders sabotering av samværet.

Forarbeidene påpeker at dersom dette skal gjelde i adopsjonssaker, krever det en adgang til å oppheve adopsjonen. Departementet bemerker at dette ville forandret adopsjonsinstituttet på en svært lite hensiktsmessig måte. Slik departementet ser det er det heller ikke ønskelig å utvise en slik form for sanksjon overfor adoptivforeldrene. Dette vil kunne fremstå som en dramatisk og uforholdsmessig hard løsning for barnet, og dermed være i strid med barnets beste.¹²⁷

5.3 Besøkskontakt må være til barnets beste

5.3.1 Et absolutt vilkår

Det er et eget vilkår i bvl. § 4-20a at besøkskontakt bare kan fastsettes dersom det er til barnets beste. Fylkesnemnda skal foreta en konkret helhetsvurdering i det enkelte tilfellet. Det er imidlertid lite konkret veiledning i forarbeidene om dette. I det følgende skal jeg redegjøre for når en begrenset besøkskontakt etter adopsjonen kan være til barnets beste.

¹²⁷ Prop7.L (2009-2010) s.18

5.3.2 To spørsmål som skal avgjøres

I en sak om adopsjon med besøkskontakt skal det tas stilling til to spørsmål som angår barnets beste. Først skal fylkesnemnda vurdere om barnet skal adopteres etter bvl.§ 4-20. Her er det en egen vurdering av om adopsjon er til barnets beste i bvl.§ 4-20(3) bokstav b. Hvis nemnda gir adopsjonssamtykke, kan den etter bvl.§ 4-20a fastsette besøkskontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene etter adopsjonen, dersom det er til barnets beste. Dette er to forskjellige vedtak som skal treffes samtidig.

Avgjørelsene henger nøye sammen fordi en adgang til rettslig å kunne fastsette besøkskontakt med biologiske foreldre etter en adopsjon muliggjør en bredere totalvurdering av barnets beste enn tidligere. Dette kan få stor betydning for vurderingen av barnets beste i selve adopsjonsspørsmålet. Jeg kommer tilbake til dette nedenfor i pkt.5.4 og 6.1.6.

5.3.3 Barnets egne ønsker

Kravet om at besøkskontakt skal være til barnets beste henger sammen med barnets rett til å uttale seg. Forarbeidene til bvl.§ 4-20a presiserer at det er av avgjørende betydning at barnets synspunkter innhentes og vektlegges i samsvar med reglene i barnevernloven, adopsjonsloven og FNs Barnekonvensjon. Det forutsettes fra departementets side at dette følges opp av barnevernet, fylkesnemnda og domstolene.¹²⁸

Siden en avgjørelse etter bvl.§ 4-20a skal treffes samtidig med adopsjonsvedtaket etter bvl.§ 4-20 er det flere regler i forhold til høring av barnet som skal følges parallelt. Barnets synspunkter skal fremskaffes både i forhold til selve adopsjonen, og når det gjelder spørsmålet om det skal være besøkskontakt etter adopsjonen.

Barnets opplevelse av de samvær som har blitt gjennomført i fosterhjemsperioden kan få betydning. Barnet bør gis anledning til å fortelle hvordan disse samværene har vært. De samme momenter som nevnt ovenfor i pkt.3.6.3 om vektleggingen av barnets uttalelser gjelder også her.

¹²⁸ Prop7.L (2009-2010) s.29

5.3.4 Barnets beste til enhver tid

Det er et krav at besøkskontakten skal være til barnets beste til enhver tid, og ikke bare på vedtakstidspunktet.¹²⁹ En av høringsinstansene foreslår at barnevernet kan evaluere besøkskontakten etter ett år, tre år og deretter ved behov. Slik kan det sikres at samværet fortsatt er til barnets beste etter hvert som årene går.¹³⁰ En slik evaluering er ikke fastsatt i forarbeidene. Det er likevel lagt opp til at kontaktens omfang kan justeres underveis. En slik justering skal da gjøres i samsvar med hva som er til barnets beste.

5.3.5 Sammenlikning med samvær i fosterhjemsperioden

I sin innstilling til barnevernloven av 1992 ga Stortingets Familie-, kultur- og administrasjonskomité uttrykk for viktigheten av å ivareta prinsippet i bvl.§ 4-1 om at barnet skal gis stabil og god voksenkontakt, og kontinuitet i omsorgen. Komiteen understreket betydningen av samvær med de biologiske foreldre når barnet mottok omsorg utenfor familien ved fosterhjems plassering.¹³¹

Dersom det har stor verdi for et barn å ha samvær med de biologiske foreldrene ved fosterhjems plassering, kan dette tale for at kontakt også vil ha verdi for barnet etter en adopsjon. Selv om barnet har fått en ny juridisk familiesituasjon bortfaller ikke nødvendigvis denne verdien. Det er i tråd med lovgivers intensjon at bestemmelsens anvendelse avgrenses til de saker der det har blitt gjennomført positive samvær under fosterhjems plasseringen.¹³²

Forskning har vist at det kan være svært viktig for fosterbarn å bevare kontakt med de biologiske foreldrene sine. En viktig grunn til dette er de følelsesmessige bånd som ofte eksisterer mellom foreldrene og barnet. En annen grunn er at barnet gjennom kontakt med de biologiske foreldrene kan få en følelse av kontinuitet i livet. Fordi opplevelsen av kontinuitet er så sentral for et barns utvikling, har forskere påpekt at fosterforeldrene

¹²⁹ Prop7.L (2009-2010) s.30

¹³⁰ Prop7.L (2009-2010) s.24

¹³¹ Innst.O.80 (1991-1992) s.13

¹³² Prop7.L (2009-2010) s.18

har et ansvar for å hjelpe barnet med å huske fortiden.¹³³ Det skal derfor en del til for å forsvare at positiv kontakt brytes, dersom det ikke er andre holdepunkter for at det kan være negativt for barnet å opprettholde kontakten.

Når kontakt kan være så viktig for fosterbarn, er det grunn til å fremheve at det samme kan gjelde for et adoptivbarn. Det er viktig å bemerke at en positiv gjennomføring av samvær ved fosterhjems plassering ikke gir en automatisk rett til besøkskontakt etter adopsjon. I en vurdering etter bvl.§ 4-20a kan vurderingen av verdien kontakten har for barnet slå ulikt ut sammenlignet med den vurderingen som ble gjort etter bvl.§ 4-19. Dette kan føre til at det ikke blir besøkskontakt etter adopsjon i en sak der det ellers ville blitt samvær ved fosterhjems plassering.

5.3.6 Rettspraksis om samvær ved fosterhjems plassering

Retten til samvær ved fosterhjems plassering, hvordan dette samværet har fungert og samværets betydning for barnet er meget sentralt. Adopsjon med besøkskontakt er ikke direkte sammenlignbart med samværet i en situasjon der omsorgsovertakelsen er midlertidig, og tilbakeføring ventes å finne sted innen rimelig tid. Høyesteretts vurderinger i saker om samvær ved fosterhjemsforhold er likevel interessante. Dette kan gi holdepunkter for når også besøkskontakt etter adopsjon er til barnets beste. I det følgende vil det påpekes forhold som Høyesterett har vektlagt.

5.3.7 Når samværet kan begrenses eller nektes

Haugli og Havik har foretatt undersøkelser som viser at samvær etter § 4-19 varierer fra et par ganger i året til flere ganger per måned.¹³⁴ De vurderingene som ligger til grunn for omsorgsovertakelsen settes i sammenheng med fastsettelse av samværet.¹³⁵

I vurderingen av omfanget av samværet etter bvl.§ 4-19(1) skal det legges vekt på hvilken verdi det kan ha for barnet at kontakten med de biologiske foreldrene blir opprettholdt.¹³⁶

¹³³ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.51

¹³⁴ Haugli og Havik (2010) s.155

¹³⁵ Ofstad og Skar (2009) s.158

I Rt-2006-247 ble det månedlige samværet fastsatt til ett helgesamvær under tilsyn og to ettermiddagssamvær selv om en tilbakeføring av omsorgen ikke fremstod som en nærliggende mulighet på kort sikt.¹³⁷ Høyesterett uttalte i Rt-2001-14 at en begrensning av samværsretten ved fosterhjemsplassing til så lite som to ganger i året à to timers varighet krever særlige grunner.¹³⁸

Et fosterbarns forsterkede sårbarhet for utviklingsforstyrrelser grunnet omsorgssvikten det var blitt utsatt for av biologisk foreldre var et moment i Rt-2003-425 som talte for å begrense samværet.¹³⁹ Det at barnet ikke kjente den biologiske faren godt og derfor trengte tid for å bli trygg på ham, var et moment som ble vektlagt i Rt-1998-787.¹⁴⁰

I Rt-2002-908 uttalte Høyesterett at en nektelse av samværsretten krever spesielle og sterke grunner.¹⁴¹ Når omstendighetene tyder på at barnet har blitt mishandlet av foreldrene, og barnet ser ut til å ha tatt skade av dette, har Høyesterett fastslått at det er en slik spesiell og særlig grunn for å nekte samvær.¹⁴²

I vurderingen av samværets omfang ble det i Rt-2006-247 og Rt-2006-1672 tatt hensyn til den nødvendige ro barnet trengte for å etablere en trygg tilknytning og stabilitet i fosterfamilien.¹⁴³ I Rt-2006-1672 ble også konfliktnivået mellom de biologiske foreldrene, og den belastning dette påførte barnet vektlagt ved reduksjon av samværet.¹⁴⁴

Det er naturlig at en slik situasjon også kan tale imot besøkskontakt. Det vil i tillegg et høyt konfliktnivå mellom barnets fosterforeldre og biologiske foreldre kunne gjøre. I en

¹³⁶ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.112

¹³⁷ Rt-2006-247 (pkt.34 og 36)

¹³⁸ Rt-2001-14 (på s. 24)

¹³⁹ Rt-2003-425 (pkt.44, 46 og 47)

¹⁴⁰ Rt-1998-787 (på s.793)

¹⁴¹ Rt-2002-908 (på s.913)

¹⁴² Rt-2004-1046 (pkt.74 og 75), Rt-2002-908 (på s.914)

¹⁴³ Rt-2006-247 (pkt.37) og Rt-2006-1672 (pkt.54)

¹⁴⁴ Rt-2006-1672 (pkt.56 og 57)

slik situasjon vil nok ikke adoptivsøkerne gi sitt samtykke til besøkskontakt, med mindre de tror de ellers vil få avslag på adopsjon. I pkt.6.2.4 nedenfor kommer jeg tilbake til det presset som enkelte adoptivsøkere kan oppleve.

De nevnte vurderingstemaer i forhold til begrensning eller nektelse av samværet etter bvl.§ 4-19 kan bli aktuelle i en avgjørelse etter bvl.§ 4-20a. Selv om adoptivsøkerne samtykker til besøkskontakt forutsettes det at fylkesnemnda tar stilling til slike nevnte omstendigheters betydning for barnets beste.

5.4 Bestemmelsens betydning for barnets beste i adopsjonsspørsmålet

Betydningen av samvær med biologisk familie er et viktig tema i vurderingen av om adopsjon er til barnets beste etter bvl.§ 4-20(3).¹⁴⁵ Når man ikke blir nødt til å velge de biologiske foreldre helt bort ved adopsjon, kan dette gjøre kravet om barnets beste i en adopsjonssak noe lempeligere. Barnet kan nyte godt av en mellomløsning. Slik blir en adopsjon med besøkskontakt mer skånsom for et barn som har behov for kontakt med sine opprinnelige foreldre, og det kan bli lettere for fylkesnemnda å treffe vedtak om adopsjon.

Rettsvirkningen av adopsjon har hittil vært at all rettslig form for tilknytning faller bort. Dersom bvl.§ 4-20a anvendes, er det fordi man ønsker å opprettholde kontakten mellom de biologiske foreldrene og barnet, og omfanget av denne besøkskontakten fastsettes rettslig. Slik kan man si at det beholdes en form for rettslig tilknytning mellom dem, selv om samværsretten etter bvl.§ 4-19 bortfaller.

Før den nye bestemmelsen kom, var situasjonen slik at retten måtte gi avslag på adopsjon hvis fortsatt samvær med de biologiske foreldrene var spesielt viktig for barnets utvikling og emosjonelle behov. De ansvarlige myndigheter kunne risikere for mye i forhold til barnets velferd og behov dersom det ble fratatt alle rettslige krav på å få treffe sine biologiske foreldre, samtidig som det hadde et reelt og velbegrunnet behov for noe kontakt. Barnet ville da ved adopsjon være avhengig av at adoptivforeldrene var

¹⁴⁵ Ot.prp.nr.44 (1991-1992) s.53

enige i kontakten, og at de derfor ville organisere den. Et godt samarbeid mellom adoptivforeldrene og de biologiske foreldrene kunne dermed ha muliggjort besøkskontakt etter adopsjon, men kontakten ville ikke vært rettslig fastsatt. Det er grunn til å tro at slike avtaler bare ville fungert i de aller mest konfliktfrie forhold. Ofte er det naturlig nok et høyt konfliktnivå i saker om tvangsadopsjon.

Høyesterett var frem til Rt-2007-561 ikke villig til å ta denne sjansen. Det tyngste argumentet mot adopsjon i de tre prinsippdommene Rt-1990-1274, Rt-1997-534 og Rt-2001-14 var at hensynet til barnets beste tilsa fortsatt samvær med de biologiske foreldrene. Som redegjort for ovenfor i punktene 3.7.2, 3.7.3 og 3.7.4 talte de øvrige omstendigheter i disse sakene for adopsjon, men samtykke ble ikke gitt i noen av dem.

I Rt-2007-561 satset Høyesterett på at samværet ville bli videreført, og adopsjonssamtykke ble gitt. Det kan også bety at det ikke ville vært avgjørende for barnet i negativ retning om samværet hadde falt bort. Signalet fra Høyesterett var likevel at et barn skal adopteres når dette fremstår som det beste for det, selv om det er ønskelig med fortsatt samvær med de biologiske foreldrene. Mye tyder på at det i denne saken ville blitt fastsatt besøkskontakt etter bvl. § 4-20a.

I to av sakene oppfordret også Høyesterett til en lovendring for å muliggjøre en kombinasjonsløsning med både adopsjon og kontakt.¹⁴⁶ Ved en ny behandling av Rt-1990-1274, Rt-1997-534 og Rt-2001-14 etter dagens regler, er det grunn til å tro at det hadde blitt truffet vedtak om adopsjon med besøkskontakt etter bvl. § 4-20, jfr. § 4-20a i alle tre sakene.

5.5 Fylkesnemndspraksis om bvl. § 4-20a

Etter tilbakemeldinger fra landets 12 fylkesnemnder ser det som nevnt i innledningen ut til at det per 16.04.11 er to saker som har blitt behandlet etter den nye bestemmelsen. Jeg har fått tilsendt begge sakene. I den ene saken ble det fastsatt adopsjon med besøkskontakt. I den andre ble det kun fattet adopsjonsvedtak. I det følgende vil jeg gå

¹⁴⁶ Rt-1990-1274 (på s.1280) og Rt-1997-534 (på s.540)

nærmere inn på nemndenes vurderinger av barnets beste i de to sakene, og problematisere enkelte sider av disse.

5.5.1 Fylkesnemndsavgjørelsen fra Troms og Finnmark

5.5.1.1 Redegjørelse for saken

Den 17.03.11 fattet Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Troms og Finnmark et vedtak om adopsjon med besøkskontakt etter bvl. § 4-20(3) og § 4-20a.¹⁴⁷ Saken gjaldt en tre år gammel gutt med samisk opprinnelse, som ble plassert i fosterhjem da han var tre dager gammel. Gutten ble født i september 2007. Psykiatere hadde i forbindelse med et vedtak om tvangsadopsjon av et av guttens søsken gjort undersøkelser av den biologiske moren som påviste et funksjonsnivå på et alderstrinn mellom 7 og 12 år. Tidligere sakkyndig hadde vurdert henne som klart ute av stand til å ta vare på et barn. Den biologiske faren hadde rusproblemer og store utfordringer knyttet til sin psykiske helse. De biologiske foreldrene bodde sammen på avgjørelsestidspunktet.

5.5.1.2 Nemndas vurderinger i adopsjonsspørsmålet

Partene var enige i at lovens vilkår i § 4-20(3) bokstav c og bokstav d var oppfylt. Fylkesnemnda fant det sannsynliggjort at de biologiske foreldrene verken hver for seg eller samlet evnet å tilby gutten forsvarlig omsorg. Uansett fremstod det som klart for nemnda at gutten hadde fått en slik tilknytning til fosterhjemmet at det ville føre til alvorlige problemer for ham dersom han ble flyttet. Han oppfattet fosterforeldrene som sine foreldre. Slik nemnda så det hadde han ikke etablert en tilknytning til noen av sine biologiske foreldre. Han hadde hatt til sammen 13 samvær med dem og kjente dem ikke, utover at det var noen han traff av og til.

De biologiske foreldrene gikk mot adopsjon, og hadde allerede varslet at de ville søke tilbakeføring av gutten. Nemnda mente dette ville skape usikkerhet rundt barnets omsorgssituasjon, og en stor belastning for gutten. Fylkesnemnda kom til at det ville

¹⁴⁷ FNV 11/XXX

være bedre for ham å vokse opp som adoptert enn å forbli et fosterbarn. I begrunnelsen for dette viste nemnda også til Rt-2007-561, der retten hadde vektlagt sakkyndiges uttalelser om at generelle erfaringer tilsier at fosterhjemsforhold ikke er å foretrekke ved langvarig plassering av barn.¹⁴⁸

Oppsummert kom nemnda til at guttens alder, generelle erfaringer ved langvarige plasseringer, at foreldrene hadde varslet tilbakeføringssak, plasseringens lengde og at den ville bli varig samlet sett tilsa adopsjon av gutten.

5.5.1.3 Spørsmålet om besøkskontakt

En av de biologiske foreldrenes innvendinger mot adopsjon var at det ville være et tap for gutten ikke å ha samvær med dem, fordi han dermed ikke ville få kjennskap til sitt samiske opphav. Fylkesnemnda uttalte at dette ville være et argument som måtte ha blitt veid mot fordelene ved adopsjon hvis kontakten med de biologiske foreldrene og guttens samiske opphav ble fullstendig brutt ved adopsjonen.

Nemnda fant derfor at dette argumentet hadde meget begrenset vekt. Etter nemndas syn var det helt på det rene at det ville bli fastsatt besøkskontakt etter en adopsjon. På denne måten ville gutten få kjennskap til sitt samiske opphav. Samværene som hittil hadde blitt gjennomført mellom barnet og foreldrene hadde ikke vært en belastning for gutten. Foreldrene hadde møtt opp til fastsatt tid, de innrettet seg etter angitte retningslinjer for samværet, og det oppstod ikke uheldige situasjoner. På denne bakgrunn kom nemnda fram til at besøkskontakt etter adopsjon ville være positivt for barnet.

Guttens fosterforeldre hadde ved tidligere atferd og klare utsagn gitt uttrykk for at de ville legge til rette for fortsatt kontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene etter en adopsjon. Nemnda bemerket derfor at det kunne stilles spørsmål ved behovet for rettslig å fastsette besøkskontakt. Fylkesnemnda presiserte imidlertid at lovbestemmelsen gir klart uttrykk for at det skal treffes et formelt vedtak dersom besøkskontakt etter adopsjon er resultatet. I denne saken ble besøkskontakten satt til to

¹⁴⁸ Rt-2007-561 (pkt.50)

årlige besøk à to timers varighet. Fylkesnemnda presiserte i vedtaket at retten til kontakt skulle benyttes i fellesskap, og at dette ikke var en rett hver av dem hadde.

5.5.2 Mine kommentarer til avgjørelsen

5.5.2.1 Hadde det blitt adopsjon uten bvl. § 4-20a?

Det er på det rene at fylkesnemnda skal ta stilling til spørsmålet om det skal være besøkskontakt etter adopsjonen i et tilfelle som dette.¹⁴⁹ Et sentralt spørsmål er hvor stor betydning guttens samiske opphav faktisk hadde for fastsettelsen av besøkskontakten. Et annet spørsmål er om barnet hadde blitt adoptert hvis adgangen til å fastsette besøkskontakt etter adopsjon ikke eksisterte. Jeg behandler det siste spørsmålet først.

I Rt-2007-561 ble fosterforeldrenes lovnader om samvær etter adopsjonen tillagt stor vekt.¹⁵⁰ I saken fra Fylkesnemnda i Troms og Finnmark var fosterforeldrene positivt innstilte til samvær med biologiske foreldre etter en eventuell adopsjon. Det er sannsynlig at de ville vært det uavhengig av om bvl.§ 4-20a eksisterte. Dette taler for at barnet uansett ville blitt adoptert. Gutten viste ikke tegn til å ha spesielle omsorgsbehov, og så på fosterforeldrene som sine foreldre. For barnet ville det fremstå som merkelig ikke å bli et fullt og helt medlem av sin fosterfamilie. Utsagnet i Rt-2007-561 om at en adopsjon ville anerkjenne barnets fulle rett til å være barn til sine foreldre tilsier også adopsjon i dette tilfellet uavhengig av bvl.§ 4-20a.¹⁵¹

Et hensyn som kan tale mot at adopsjonssamtykke likevel ville blitt gitt, er at barnet bare er tre år. Det kunne tilsi behov for mer tid for å kunne være sikker på at et så drastisk tiltak som adopsjon var det riktige. Det at gutten var tre dager gammel da han ble plassert i fosterhjemmet, gjør imidlertid at han har etablert en nær tilknytning til fosterforeldrene. Dette hensynet taler for adopsjon uavhengig av bvl.§ 4-20a, på grunn av kravet om respekt for barnets familieliv med fosterfamilien etter EMK art.8. Se nærmere om dette kravet nedenfor i pkt.6.1.2.

¹⁴⁹ Prop7.L (2009-2010) s.39

¹⁵⁰ Rt-2007-561 (pkt.62)

¹⁵¹ Rt-2007-561 (pkt.65)

Det var heller ingen muligheter for at gutten kunne bli tilbakeført til de biologiske foreldrene, og alt tydet på at fosterhjems plasseringen ville bli varig. Nemnda antok at gutten ville få alvorlige problemer ved flytting. Dette taler for at adopsjon uansett ville blitt vedtatt. Den vedtatte praksisendringen i Ot.prp.69 (2008-2009) taler også for at det hadde blitt adopsjon uavhengig av bvl.§ 4-20a.

5.5.2.2 Vektleggingen av barnets samiske opphav

Barn som tilhører den samiske urbefolkning i Norge har etter BK art.30 krav på vern av sin samiske tilhørighet. Et barn som tilhører en urbefolkning, eller en etnisk, religiøs eller språklig minoritet, skal etter BK art.30 ikke nektes retten til å leve i pakt med urbefolkningens eller minoritetens kultur, språk eller levesett. Dette gjelder også om et barn plasseres under omsorg av det offentlige.¹⁵² Det fremstår som riktig at barnet har krav på slikt vern ved en adopsjon etter barnevernloven. Dette kan følgelig gi en sterkere begrunnelse for besøkskontakt i adopsjonssaker der barnet har samisk opprinnelse, eller tilhører en annen minoritet.

Det er sentralt å spørre hvor stor betydning barnets samiske opphav hadde for nemndas oppfatning av at kontakt etter adopsjonen var til barnets beste. Fraværet av barnets emosjonelle tilknytning til de biologiske foreldrene gir et inntrykk av at det er behovet for å ivareta kjennskapen til det samiske opphavet som er den sentrale begrunnelsen for å fastsette besøkskontakt etter adopsjonen.

5.5.3 Fylkesnemndsavgjørelsen fra Telemark

5.5.3.1 Redegjørelse for saken

Den 29.12.10 fattet Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Telemark vedtak om adopsjon av en tre år gammel jente.¹⁵³ Det ble ikke fastsatt besøkskontakt. De biologiske foreldrene var svært unge da barnet ble født. Det ble først plassert i beredskapshjem, og ble flyttet til fosterhjemmet da hun var et par måneder. Barnets

¹⁵² Haanes og Kayed (2009) s.187

¹⁵³ FNV 10/XXX

biologiske mor ønsket ikke samvær den gangen, og hun hadde i saken for fylkesnemnda få innvendinger mot adopsjon.

Barnets biologiske far fikk dom for felles foreldreansvar i 2008. Siden høsten 2007 hadde han hatt samvær med datteren fire ganger i året à to timer. Han ønsket ikke tilbakeføring av barnet, men syntes det var for drastisk med adopsjon på et så tidlig stadium. Hans advokat fremholdt at barnet uansett ville få det godt i fosterhjemmet, uavhengig av adopsjon. Videre ble det stilt spørsmål fra farens side hvorvidt adoptivsøkernes holdning til samvær etter adopsjonen var godt nok utredet.

5.5.3.2 Nemndas vurderinger

Adoptivsøkerne hadde i denne saken ikke samtykket til at fylkesnemnda skulle vurdere besøkskontakt. De hadde samtidig forklart for nemnda at de ikke hadde noen innvendinger mot at barnet skulle treffe sine biologiske foreldre. Fosterforeldrene uttalte at de ønsket å legge til rette for kontakt, og at de selv ville bestemme omfanget ut fra hva de mente var til barnets beste. De hadde gitt uttrykk for at de forstod innholdet av nye bvl.§ 4-20a. Nemnda hadde tillit til at adoptivsøkerne ville legge til rette for kontakt fremover, selv om det ikke forelå noen garanti om dette.

Nemnda kom til at det var klart at barnet kom til å bo i fosterhjemmet hele oppveksten . Et moment som talte mot adopsjon var at de biologiske foreldrene ikke lenger ville ha rettslig krav på samvær etter bvl.§4-19. Nemnda uttalte at adopsjon på den annen side ville innebære en rettslig aksept av barnets faktiske situasjon. Det ble vist til uttalelsen i Rt-2007- 561 og de generelle erfaringer om at adopsjon er det beste for barnets utvikling ved langvarig fosterhjems plassering, særlig når barnet er plassert før etablering av kontakt med de biologiske foreldre.

Nemnda kom til at de hensyn som talte for adopsjon var mer tungtveiende enn hensynene mot. Det ville være bedre for jenta å vokse opp som adoptivbarn enn som fosterbarn, og nemnda påpekte at fosterforeldrene var hennes psykologiske foreldre. Det ble videre vist til at et samtykke til adopsjon ville innebære en anerkjennelse av

barnets fulle rett til å være barn av sine foreldre, som vektlagt i Rt-2007-561. Etter en samlet vurdering ga fylkesnemnda adopsjonssamtykke.

5.5.3.3 Mine kommentarer til avgjørelsen

Adoptivsøkernes positive innstilling til å videreføre kontakten med biologiske foreldre ble vektlagt av nemnda i vurderingen av om adopsjon er til barnets beste. Deres manglende samtykke til besøkskontakt blir følgelig ikke brukt som et argument mot adopsjon i adoptivsøkernes disfavør. Det er også interessant at nemnda påpeker at de biologiske foreldrene ville miste retten til samvær som et hensyn mot adopsjon. Dette momentet kan sees i sammenheng med EMDs vektleggelse av samværets betydning i Adele Johansen-saken.¹⁵⁴ Det veide imidlertid ikke så tungt i denne saken at det tilsa avslag på adopsjon.

Resultatet i Rt-2007-561 tilsier at det skulle blitt adopsjon i denne uavhengig av bvl.§ 4-20a. Eksistensen av den nye lovbestemmelsen får derfor liten betydning her. Jeg bemerker at jenta i fylkesnemndsavgjørelsen var seks år yngre enn gutten i Rt-2007-561, og at dette kunne talt mot adopsjon. Det fremstod imidlertid som klart at barnet i nemndsavgjørelsen ville bli boende i fosterhjemmet hele oppveksten. En adopsjon her vil være i tråd med lovgivers intensjoner om å øke antall adopsjoner av fosterbarn.

5.5.4 Terskelen for å fastsette besøkskontakt etter adopsjon

Lovgiver presiserer i forarbeidene at ordningen kun vil være aktuell i et begrenset antall saker.¹⁵⁵ Det er derfor nærliggende å spørre hvor den nedre grensen går for fastsettelse av besøkskontakt når slik kontakt ble fastsatt i saken fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark. Barnet hadde ingen tilknytning til de biologiske foreldrene. Han hadde truffet dem 13 ganger. Det vil si rundt fire ganger i året siden han var tre dager gammel. Det hadde ikke blitt notert negative merknader fra møtene.

¹⁵⁴ Johansen v. Norway

¹⁵⁵ Prop7.L (2009-2010) s.26

Spørsmålet er likevel om det ikke skal noe mer til for å få fastsatt besøkskontakt. Haugli og Havik mener at et vedtak om besøkskontakt etter adopsjon bør være forankret i en vurdering av at barnet har behov for, og samtidig en glede av, å møte sine biologiske foreldre.¹⁵⁶ Jeg bemerker at det er ikke er holdepunkter i fylkesnemndas vedtak for at gutten har en oppriktig glede av å møte sine biologiske foreldre. Det er heller ikke et krav i forarbeidene om at barnet skal uttrykke en slik glede.

Som nevnt skal besøkskontakten til enhver tid skal være til barnets beste. Dersom man legger nemndas tolkning til grunn betyr likevel ikke dette kravet at det må uttrykkes glede hos barnet. Hensikten er at barnet ikke blir fratatt rettigheten til å kjenne til sitt opphav og sin identitet. Etter hvert som barnet blir eldre kan det selv ta stilling til om det vil videreføre kontakten. Mye tyder på at man med bvl.§ 4-20a kan vektlegge barnets beste i et livsløpsperspektiv. I alle tilfelle ivaretas barnets behov i et langtidsperspektiv, der kjennskap til biologiske foreldre, eget opphav og identitet forstås som grunnleggende verdier. Forarbeidene og barnevernlovens sterke forankring i det biologiske prinsipp kan tyde på at det derfor ikke skal så mye til som Haugli og Havik forutsetter. Det samme gjelder i forholdet til BK art.8, 16 og 9 nr.3. Det kan nok ikke kreves at barnet må ha en oppriktig glede ved samværene der og da.

Samtidig vil det være store individuelle forskjeller mellom ulike barn. Barnets alder og utvikling kan ha betydning for hvor sterk tilknytning det har etablert til sine biologiske foreldre ved jevnlig samvær. Et barn er sårbart, og kan trenge all den ro og stabilitet det kan få etter adopsjonen. Dette kan tilsi at det ikke blir besøkskontakt. Et annet barn vil kanskje ikke merke noe særlig til statusendringen fra å være et fosterbarn til å bli adoptert, og kan ha større behov for å opprettholde kontakten. Andre sårbare barn igjen kan derimot nettopp ha behov for besøkskontakt med de biologiske foreldrene etter en adopsjon.

Slik saksforholdet i saken fra fylkesnemnda i Troms og Finnmark er beskrevet, oppfatter jeg vedtaket som riktig. Når det ikke er noe som tyder på at barnet tar skade av å møte de biologiske foreldrene, kan det se ut til at det skal sterke og spesielle

¹⁵⁶ Haugli og Havik (2010) s.157

grunner til for at det ikke anses som barnets beste at det opprettholder en viss kontakt med sine biologiske foreldre.

Det synes imidlertid som klart at der et fosterbarn aldri har hatt samvær med de biologiske foreldrene mens det var i fosterhjem, og det således ikke har vært kontakt mellom dem siden barnet var spedbarn eller svært lite, vil besøkskontakt være unaturlig å opprette etter en adopsjon. Det vil også være i strid med bestemmelsens formål.¹⁵⁷

6 Argumentasjon for og imot lovendringen

6.1 Hensyn som taler for lovendringen

6.1.1 Forskning taler for at flere fosterbarn bør adopteres

Internasjonal forskning viser at adopsjon er mer fordelaktig for et barn sammenlignet med langvarig fosterhjemsplassering.¹⁵⁸ Gording Stang påpeker at hovedårsaken til at adoptivbarn ifølge forskningen oppnår en bedre tilpasning enn fosterbarn sannsynligvis har å gjøre med den stabilitet og trygghet som adopsjonen gir.¹⁵⁹

Flere personer fra ulike fagmiljøer har uttrykt bekymring fordi de mener adopsjon som barneverntiltak brukes i for liten utstrekning. Som nevnt ovenfor i pkt.3.2 er fosterhjem det mest brukte plasseringsalternativet ved omsorgsovertakelse. Forarbeidene til bvl.§ 4-20a viser til at antall barn som er underlagt offentlig omsorg har økt betraktelig de siste årene. Til tross for dette har likevel antall adopsjoner av fosterbarn gått ned.¹⁶⁰

I Rt-1991-1355 og Rt-1994-323 drøftet Høyesterett hvilken positiv betydning det ville ha for barna å bli adoptert.¹⁶¹ I Rt-2007-561 fremhevet den sakkyndige at fosterhjemsforhold ikke er å foretrekke ved langvarig plassering av barn som har

¹⁵⁷ Jfr. pkt.5.1 ovenfor

¹⁵⁸ Ot.prp.nr.69 (2008-2009) s.6 og s.31

¹⁵⁹ Gording Stang (1995) s.114

¹⁶⁰ Prop7.L (2009-2010) s.14

¹⁶¹ Rt-1991-1355 (på s.1361), Rt-1994-323 (på s.325)

kommet til fosterhjemmet før de har etablert tilknytning til de biologiske foreldrene. Adopsjon er da det beste for barnets utvikling.¹⁶² Bvl.§ 4-20a skal gjøre det lettere å treffe vedtak om adopsjon i enkelte slike saker.

6.1.2 Fosterbarnets krav på respekt for familielivet

Etter departementets syn er en adgang til adopsjon med besøkskontakt bedre i samsvar med synet på barn som selvstendige individer med egne rettigheter.¹⁶³ I avgjørelsen *K. and T. v. Finland* la EMD til grunn at forholdet mellom fosterforeldre og fosterbarn oppfyller vilkårene for å være en familie i henhold til EMK art.8.¹⁶⁴ Jeg går ikke nærmere inn på denne avgjørelsen, men legger til grunn at et fosterforhold følgelig kan være vernet av retten til respekt for familielivet etter EMK art.8.

Ofte vil stabile og rolige omstendigheter gjøre at barnet finner seg bedre til rette hos fosterforeldrene. Dette kan bli vanskeliggjort i situasjoner der de biologiske foreldrene stadig reiser sak om tilbakeføring etter bvl.§ 4-21. Ifølge forarbeidene viser også enkelte undersøkelser at adoptivforeldre kan knytte seg nærmere til barnet enn fosterforeldre. Det kan få heldige virkninger for den omsorgen og nærheten barnet trenger i den daglige omsorg.¹⁶⁵

I Rt-2007-561 ble barnets behov for å bli rette barn av sine foreldre tungt vektlagt.¹⁶⁶ Annenvoterende i Rt-2001-14 påpekte at «barnet hadde sin grunnleggende tilknytning i sosial og psykologisk forstand til fosterforeldrene».¹⁶⁷ Adopsjon ville i dommerens øyne bidra til å styrke tilknytningsforholdet, og derfor være til barnets beste. Disse momentene fra rettspraksis taler for at bvl.§ 4-20a kan ivareta fosterbarnets krav på respekt for familielivet på en bedre måte.

¹⁶² Rt-2007-561 (pkt.50)

¹⁶³ Prop7.L (2009-2010) s.27

¹⁶⁴ *Case of K. and T. v. Finland* (premiss 150)

¹⁶⁵ Prop7.L (2009-2010) s.16

¹⁶⁶ Rt-2007-561 (pkt.65)

¹⁶⁷ Rt-2001-14 (på s.26)

Det kan også spørres om bvl.§ 4-20a kan ivareta fosterforeldrenes rett til respekt for familielivet etter EMK art.8 på en bedre måte. Fosterforeldre har på ingen måte krav på å få adoptere barnet. En adopsjon kan føre til mer stabile forhold i hjemmet, og på den måten kan økt bruk av adopsjon også få heldige konsekvenser for fosterforeldrene. Dette vil likevel ikke være et selvstendig argument da det er barnets situasjon som er det sentrale.

6.1.3 Bedre ivaretagelse av det biologiske prinsipp?

Sandberg presenterer to sider av det biologiske prinsipp. Den første gjelder barnets kunnskap om hvem som er dets opphav. Den andre omhandler betydningen av det biologiske forholdet for omsorgen og andre deler av familielivet.¹⁶⁸ Formålet med besøkskontakt etter adopsjon er ikke omsorg av barnet. Denne oppgaven er tillagt adoptivforeldrene.

Der det blir fastsatt besøkskontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene, vil det biologiske prinsipp nå bli ivaretatt så langt det er rettslig adgang til i en adopsjonssak. Jeg vil si at bestemmelsen medfører en større grad av ivaretagelse av det biologiske prinsipp, fordi man får mulighet til å bevare et bånd mellom partene. Selv om det ikke vil bli mange kontaktpunkter i løpet av et år, er det likevel mye mer enn et fullstendig fravær av kontakt. På denne måten vil det biologiske prinsipp, i betydningen kunnskap om eget opphav, kunne ivaretas på en bedre måte enn tidligere.

Formålet med bvl.§ 4-20a er likevel noe mer enn bare barnets kunnskap om hvem de biologiske foreldrene er. At barnet kan opprettholde en viss grad av kontakt gjennom møter etter adopsjon kan således sies å bringe et nytt aspekt inn i synet på det biologiske prinsipp. Dette henger sammen med barnets rett til å kjenne sine foreldre og rett til å kjenne sin identitet.

¹⁶⁸ Sandberg (2005) s.146

6.1.4 Barnets rett til en identitet styrkes

Kunnskap om og kontakt med de biologiske foreldrene kan bidra til at barnet bedre forstår sin livssituasjon og forhistorie, og lettere kan bygge en identitet.¹⁶⁹ Endringen i bvl.§ 4-20a kan dermed føre til at adoptivbarnets rett til en identitet etter BK art.8 nr.1 og nr.2 og barnets rett til å kjenne sine foreldre etter BK art.7 nr.1 blir ivaretatt på en bedre måte enn før lovendringen. Med begrepet identitet menes også forhold som barnets etnisitet, kultur, språk, tro og livssyn.¹⁷⁰ Som nevnt ovenfor i pkt.5.5.2.2 kan også barnets rettigheter etter BK art.30 styrkes i enkelte tilfeller.

6.1.5 Adoptivbarnets rettssikkerhet kan bli styrket

Lovnader fra adoptivsøkerne om at kontakten skal bli opprettholdt også etter adopsjonen har stått sentralt i flere saker, eksempelvis i Rt-1997-534 og Rt-2007-561 som nevnt. Hittil har fylkesnemnda ikke hatt mulighet til rettslig å fastsette denne kontakten.

Departementet fremhever i forarbeidene at en slik adgang vil føre til bedret rettssikkerhet for adoptivbarn. Det begrunnes med at den løsningen som er til barnets beste, nemlig adopsjon med besøkskontakt, gis et bedre rettslig vern gjennom bestemmelsen.¹⁷¹

Etter lovgivers syn er en slik lovnad som adoptivforeldrene i Rt-2007-561 ga om videreføring av kontakt ikke nok til å kunne være trygg på at kontakten ville bli gjennomført. I de adopsjonssakene hvor det etter Rt-2007-561 ville vært opp til adoptivforeldrene om kontakten skulle prioriteres kan nå fylkesnemnda fastsette kontakt.

På den annen side gjør fraværet av tvangsmidler for gjennomføringen av kontakten at det kan diskuteres hvor stor grad av sikkerhet barnet gis. Haugli og Havik poengterer at

¹⁶⁹ Høringsnotat 2009 s.25

¹⁷⁰ Høstmølingen m.fl (2008) s.102

¹⁷¹ Høringsnotat 2009 s.18

det er lite hensiktsmessig dersom fylkesnemnda vektlegger viktigheten av barnets behov for besøkskontakt når den gir sitt adopsjonssamtykke, samtidig som adoptivforeldrene uten konsekvenser kan la være å gjennomføre kontakten.¹⁷² Enkelte høringsinstanser mener at lovgiveren generelt bør være forsiktig med å lovfeste rettigheter som det i praksis er vanskelig å håndheve.¹⁷³ Kontakten kan likevel sies å være rettslig regulert. Forhåpentligvis vil adoptivforeldrene respektere fylkesnemndas fastsatte besøkskontakt selv om det ikke finnes sanksjoner.

6.1.6 Bestemmelsen fører til en bredere vurdering av barnets beste

Adopsjon med besøkskontakt skal være et virkemiddel for at flere fosterbarn skal kunne adopteres av sine fosterforeldre, dersom adopsjon anses som barnets beste. Samtidig vil barnet kunne gis en begrenset rett til kontakt med sine biologiske foreldre.¹⁷⁴ Dermed vil fylkesnemnda kunne kombinere flere sider av barnets beste samtidig enn før lovendringen.

Som jeg redegjorde for ovenfor i pkt.5.4 kan lovbestemmelsen få konsekvenser for selve adopsjonsvedtaket. I enkelte saker der samværsbehovet tidligere ville satt en stopper for adopsjon, vil barnets beste nå styrkes fordi nemnda lettere kan treffe vedtak om adopsjon. Denne adgangen var på mange måter gitt med den nye rettstilstanden i Rt-2007-561, men adgang til rettslig å fastsette kontakten er et skritt videre. Adgangen til å fastsette kontakt etter adopsjon ivaretar barnets beste bedre i et langtidsperspektiv. Dette er også i tråd med kravene om barnets beste i BK art.3 og bvl.§ 4-1.

6.1.7 Bra å begrense antall personer med rettslig fastsatt besøkskontakt

Spørsmålet om besøkskontakten bør være mulig å fastsette med andre enn de biologiske foreldrene var et omstridt tema i høringsrunden. I forarbeidene fremheves det som et

¹⁷² Haugli og Havik (2010) s.158

¹⁷³ Prop7.L (2009-2010) s.21

¹⁷⁴ Prop7.L (2009-2010) s.5

sentralt poeng å begrense personkretsen av hensyn til sakens omfang, risiko for nye prøvinger og belastning for barnet.¹⁷⁵

Enkelte høringsinstanser mener imidlertid at hensynet til barnets beste kan tilsi at fastsatt besøkskontakt ikke bør begrenses til de biologiske foreldre. Det påpekes at tilknytningen til søsken, besteforeldre og andre familiemedlemmer kan være minst like viktig som tilknytningen til biologiske foreldre. Videre poengteres det at det kan være andre slektninger som har hatt samværsrett med barnet under fosterhjems plasseringen som det er viktig for barnet å bevare kontakten med.¹⁷⁶

Flertallet av medlemmene i Stortingets Familie-, kultur- og administrasjonskomité var enige i at besøkskontakten bør begrenses til å gjelde de biologiske foreldrene.¹⁷⁷

Komiteens mindretall var også enige i behovet for å begrense sakens omfang, og antall aktører som kunne anke saken. Samtidig mente mindretallet at barnevernet bør stå fritt til å utrede flere aktuelle personer i familien for besøkskontakt dersom det er til barnets beste. Andre familiemedlemmer trenger etter mindretallets mening ikke ha rett til å bringe saken inn for ny behandling i tingretten.¹⁷⁸

Etter min mening er det behov for å markere barnets overgang til å bli adoptert ved å begrense samværet med biologisk familie. En naturlig konsekvens av at barnet av og til møter sine biologiske foreldre kan bli at barnet også får møte andre familiemedlemmer, dersom det er positivt for barnet. Det vil være opp til adoptivforeldrene å ivareta eventuelle behov barnet har for kontakt med biologiske slektninger, dersom de anser det for å være til barnets beste. Dette trenger imidlertid ikke fastsettes rettslig for å kunne gjennomføres.

Har man å gjøre med et barn som har flere bortadopterte søsken forskjellige steder, vil situasjonen uansett være sammensatt og vanskelig. Man løser ikke den situasjonen ved

¹⁷⁵ Prop7.L (2009-2010) s.28

¹⁷⁶ Prop7.L (2009-2010) s.28

¹⁷⁷ Innst.209 L (2009-2010) s.10

¹⁷⁸ Innst.209 L (2009-2010) s.10

rettslig å fastsette detaljert hvilke deler av den biologiske familien barnet skal møte etter adopsjonen.

6.1.8 De biologiske foreldrenes situasjon

I de sakene der det uansett ville blitt adopsjon kan bestemmelsen ivareta de biologiske foreldres rett til respekt for familielivet på en bedre måte. Uten bvl.§ 4-20a hadde alternativet vært at det ikke ble fastsatt noe kontakt. Mer eller mindre sikre lovnader om kontakt kunne imidlertid bli vektlagt i adopsjonsspørsmålet, hvis fortsatt kontakt mellom barnet og foreldrene var ønskelig. Lovendringen gir de biologiske foreldrene følgelig noe større trygghet for at de vil beholde kontakten med barnet.

6.2 Hensyn som taler mot lovendringen

6.2.1 En uthuling av adopsjonsinstituttet?

En av de største innvendingene mot forslaget om adopsjon med besøkskontakt er at det kan føre til en uthuling av adopsjonsinstituttet.¹⁷⁹ Kjønstad har prinsipielle betenkeligheter ved åpen adopsjon, som han omtaler som en «omdanning og relativisering av adopsjonsinstituttet».¹⁸⁰ Bendiksen mener åpen adopsjon vil medføre et inngrep i det absolutte bruddet en tradisjonell adopsjon skal medføre, og at en adopsjon med besøkskontakt derfor vil få en noen annen karakter.¹⁸¹

I St.meld.nr.40 (2001-2002) var departementet som nevnt ovenfor i pkt.4.2.4 kritisk til åpen adopsjon. Det ble understreket at adopsjon er ment å være et endelig rettslig brudd mellom barnet og de biologiske foreldrene, samtidig som det skal markere en endelig og varig rettslig tilknytning mellom adoptivforeldrene og barnet. Departementet mente at adopsjon med kontakt ville stride mot dette.¹⁸²

¹⁷⁹ Prop7.L (2009-2010) s. 20

¹⁸⁰ Kjønstad (1999) [Fra Bendiksen (2008) s.472]

¹⁸¹ Bendiksen (2008) s.473

¹⁸² St.meld.nr.40 (2001-2002) s.186-187

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Troms og Finnmark, som gikk imot forslaget, er enig i at det bør legges til rette for en økt bruk av adopsjon i barnevernssaker. Det etterlyses imidlertid mer dokumentasjon som viser at det er behov for et så sterkt inngrep i adopsjonsinstituttet.¹⁸³

Forarbeidene poengterer at lovendringen ikke skal medføre en uthuling av adopsjonsinstituttet.¹⁸⁴ Adopsjon med besøkskontakt havner likevel i en særstilling fordi vedtaket ikke medfører et endelig brudd mellom barnet og den biologiske familie. Vedtaket har ikke like inngripende karakter som en ordinær adopsjon uten rett til besøkskontakt.

Selv om det kan sies at man mykner opp adopsjonsvedtaket noe ved å fastsette samvær etter adopsjonen, presiserer forarbeidene at adopsjon fremdeles er et meget inngripende tiltak som bare skal benyttes unntaksvis.¹⁸⁵

6.2.2 Uheldig med flere typer av adopsjon?

Bvl.§ 4-20a gjelder bare i saker om tvangsadopsjon etter bvl.§ 4-20. Biologiske foreldre som gir samtykke til adopsjon av barnet, vil dermed ikke ha mulighet til å få rettslig fastsatt besøkskontakt. Det er mulig at det derfor vil oppstå noe mer konflikt i «samtykkesakene» enn tidligere.

Enkelte høringsinstanser påpeker at en rett til besøkskontakt etter adopsjon vil skape et uønsket skille i forhold til adopsjon av fosterbarn etter barnevernloven med de biologiske foreldrenes samtykke. Det fryktes at dette kan føre til flere saker om tvangsadopsjon.¹⁸⁶

¹⁸³ Høringsuttalelse 16.06.09 s.1-3

¹⁸⁴ Prop7.L (2009-2010) s.27

¹⁸⁵ Prop7.L (2009-2010) s.26

¹⁸⁶ Prop7.L (2009-2010) s.27

De biologiske foreldrene i tidligere samtykkeadopsjoner innså kanskje at samvær etter adopsjonen aldri ville bli en realitet, eller de fikk samvær med barnet etter adopsjon uten at dette var rettslig fastsatt. Hvis denne foreldregruppen nå ser muligheten for å få rettslig fastsatt besøkskontakt kan det føre til at enkelte setter besøkskontakt som et vilkår for samtykke til adopsjon. En slik kompromissløsning vil ikke være en riktig anvendelse av lovbestemmelsen. Denne foreldregruppen kan derfor fort havne i kategorien for tvangsadopsjon, og det kan derfor bli flere konfliktfylte saker. Det vil i så fall være uheldig. Det er imidlertid forståelig at enkelte biologiske foreldre kan oppleve det som naturlig å forsøke å oppnå rettslig fastsatt besøkskontakt etter adopsjonen, selv om de mener at adopsjon er det beste for barnet.

6.2.3 Kan lovendringen krenke adoptivforeldres rettigheter etter EMK art.8?

I avgjørelsen *Pini m.fl v. Romania* la EMD til grunn at et lovlig adoptivforhold oppfyller vilkårene for å være vernet av EMK art.8.¹⁸⁷ Jeg går ikke nærmere inn i denne avgjørelsen, men legger dette til grunn. Det kan følgelig stilles spørsmål om adopsjon med besøkskontakt kan medføre en innblanding i adoptivfamiliens liv slik at det er i strid med EMK art.8.

Fylkesnemnda i Troms og Finnmark mener at ordningen vil medføre en urimelig begrensning av adoptivforeldrenes liv, og en reduksjon av deres mulighet og rett til å utøve det fulle foreldreansvar for barnet. Dette mener nemnda vil føre til uakseptable inngrep i adoptivfamiliens livssituasjon.¹⁸⁸

Haugli og Haavik påpeker at regelen om at barneverntjenesten skal bistå med gjennomføringen av besøkskontakten kan føre til at selve hensikten og fordelene ved en adopsjon kan bli motvirket fordi adoptivfamilien ikke får frigjort seg fra statusen som en «barnevernfamilie». De antar derfor at graden av belastning for adoptivfamilien vil øke med mengden involvering fra barneverntjenestens side.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Case of *Pini and others v. Romania* (premiss 148)

¹⁸⁸ Høringsuttalelse 16.06.09 s.2

¹⁸⁹ Haugli og Havik (2010) s.157

Et utstrakt behov for kontakt med barnevernet på grunn av besøkskontakten, og plikter, reguleringer og vilkår knyttet til dette, kan fra et prinsipielt ståsted virke inngripende i adoptivfamiliens familieliv. Det vil nok være viktig for adoptivforeldrene å skape en mest mulig normalisert familietilværelse uten for mye kontakt med barnevernet, med mindre de selv ønsker dette. Oppfølging av besøkskontakten vil utgjøre et element i adoptivforeldrenes hverdag. Slike møter må planlegges og bearbeides i samspill med barnet. Dette vil kreve tid og ressurser. Besøkskontakten kan på mange måter fremstå som en plikt i adoptivforeldrenes hverdag, som det før lovendringen ikke var rettslig adgang til å fastsette.

Det er grunn til å fremheve viktigheten av at lovendringen ikke praktiseres slik at den fører til slike krenkelser. Jeg forutsetter at god informasjon og oppfølging fra barnevernets side kan bidra til å motvirke slike konsekvenser.

6.2.4 Lovendringen kan føre til press på adoptivsøkerne

Når fosterforeldrene ønsker å adoptere barnet, frykter Fylkesnemnda i Troms og Finnmark at det kan oppstå en situasjon der de føler seg presset til å samtykke til besøkskontakt, selv om de ikke opplever at dette er i tråd med barnets beste.

Fylkesnemnda frykter også at manglende samtykke fra adoptivsøkerne til kontakten kan føre til at dette taler mot deres fordel i selve adopsjonsspørsmålet.¹⁹⁰

Departementet poengterer i forarbeidene at det kan finnes flere legitime grunner til at adoptivsøkerne ikke vil samtykke til besøkskontakt etter adopsjon. Det understrekes at dette ikke må vektlegges i adoptivsøkernes disfavør når selve adopsjonsspørsmålet skal avgjøres.¹⁹¹

Det kan spekuleres i om adoptivsøkernes positive innstilling til besøkskontakt etter adopsjon kan være forankret i et ønske om lettere å få et adopsjonssamtykke gjennom i fylkesnemnda. Forhåpentligvis vil fosterforeldrenes holdning til spørsmålet være

¹⁹⁰ Høringsuttalelse 16.06.09 s.2-3

¹⁹¹ Prop7.L (2009-2010) s.29

forankret i hva de mener er til barnets beste. Dette er noe fylkesnemnda bør søke å klargjøre i sin behandling av saken.

6.2.5 Problematisk å øke antall adopsjoner?

Et vedtak om adopsjon utelukker muligheten for en gjenforening mellom barnet og de biologiske foreldrene for alltid. I St.meld.nr.40 (2001-2002) legger departementet til grunn at en mulighet for økt bruk av adopsjon i seg selv er et argument mot adopsjon med samvær.¹⁹² Det kan spørres om en målsetting om økt bruk av adopsjon på prinsipielt grunnlag kan sies å være i strid med EMK art.8.

I Adele Johansen-saken fremhevet EMD at offentlige inngrep i familielivet som utgangspunkt skal være midlertidige, og at det er et mål om gjenforening når forholdene ligger til rette for det.¹⁹³ I Adele Johansen-saken ble det som nevnt slått fast at dette bare gjøres i ekstraordinære tilfeller, og styrt av et klart hensyn til barnets beste.

Adopsjon er et inngrep i barnets og de biologiske foreldrenes rett til familieliv etter EMK art.8. I avgjørelsen *P., C. og S. v. Storbritannia* uttalte EMD at adopsjon unntaksvis kan anvendes som barneverntiltak uten å krenke EMK art.8.¹⁹⁴ Slik er ikke adopsjon uforenlig med EMK art.8 som sådan.¹⁹⁵

Jeg bemerker at en adopsjon med besøkskontakt medfører et like endelig rettslig brudd med de biologiske foreldrene i forhold til foreldreansvar og omsorgsoppgaver, som en ordinær adopsjon. Selv om kontaktbehovet med biologiske foreldre kan ivaretas gjennom bvl.§ 4-20a, er det svært stor avstand mellom denne kontakten og et egentlig familieliv med de biologiske foreldrene. Selv om det antas at man kombinerer flere av sidene ved barnets beste enn tidligere, skal det derfor utvises stor forsiktighet med å treffe adopsjonsvedtak etter bvl.§ 4-20.

¹⁹² St.meld.nr.40 (2001-2002) s.186

¹⁹³ Case of Johansen v. Norway (premiss 78)

¹⁹⁴ Case of P., C. and S. v. The United Kingdom (premiss 122)

¹⁹⁵ Bendiksen (2008) s.146

En praktisering av den nye lovbestemmelsen i tråd med dens ordlyd og forarbeider, vil formodentlig ikke være i strid med EMK. Argumentet om at økt bruk av adopsjon kan sies å være i strid med EMK art.8 har derfor mest prinsipiell og teoretisk betydning.

6.2.6 Barnets krav på beskyttelse av familielivet

Det kan spørres om et vedtak om besøkskontakt på lengre sikt kan vise seg å krenke barnets rett til beskyttelse av familieliv med adoptivforeldrene. På vedtakstidspunktet kan man ikke forutse alle aktuelle problemer som vil oppstå. Adopsjon med besøkskontakt kan i verste fall oppleves som konfliktskapende og opprivende for barnet.¹⁹⁶ St.meld.nr.40 (2001-2002) påpeker at uenighet og konflikter mellom biologiske foreldre og adoptivforeldre vil kunne undergrave fordelene for barnet ved adopsjonen, slik som stabilitet, trygghet og en avklart framtid i forhold til omsorgssituasjonen.¹⁹⁷

Dersom besøkskontakten fører til at stemningen og klimaet i adoptivfamilien blir preget av stress og konflikter er dette en uheldig konsekvens. Det er viktig for barnet at ikke adoptivforeldrene påvirkes i negativ retning på grunn av vedtaket om adopsjon med besøkskontakt. Selv om ikke forarbeidene eller loven konkret nevner den situasjon at besøkskontakten medfører at adoptivforeldrene ikke klarer å utøve god nok omsorg for barnet, taler mye for at slike forhold kan tilsi ny behandling av spørsmålet om besøkskontakt i fylkesnemnda etter bvl.§ 4-20a (3).¹⁹⁸

Det forutsettes at barneverntjenesten i samråd med adoptivforeldrene følger med på barnets situasjon. Dersom et vedtak om besøkskontakt opprettholdes i en slik situasjon, eller det går for lang tid før man gjør en ny vurdering av besøkskontakten, vil et vedtak etter bvl.§ 4-20a kunne krenke barnets rett til respekt for sitt familieliv etter EMK art.8.

¹⁹⁶ Bendiksen (2000) (pkt.6.4)

¹⁹⁷ St.meld.nr.40 (2001-2002) s.187

¹⁹⁸ Jfr. pkt.5.2.12 ovenfor

7 Avsluttende vurderinger

7.1 En rett til kontakt?

Det vil være naturlig å videreføre en allerede eksisterende og god kontakt dersom adoptivforeldrene samtykker og de øvrige forhold ligger til rette for det. Den muligheten for besøkskontakt etter adopsjon som loven nå gir, kan imidlertid vanskelig beskrives som en rettighet for barnet eller de biologiske foreldrene.¹⁹⁹ I bestemmelsens ordlyd har lovgiver også unnlatt å anvende kravs- og rettighetsterminologien. Det ville i tilfelle vært problematisk i forhold til adoptivforeldrenes rett til fullt ut å utøve foreldreansvaret. Lovens ordlyd gir imidlertid partene en rett til å få spørsmålet om besøkskontakt vurdert hvis noen av dem har krevd det, ifølge ordlyden «skal» i bvl.§ 4-20a (1).

7.2 Betydningen av barnevernets informasjons- og veiledningsplikt

Et mål med besøkskontakten må være at barnet og de biologiske foreldrene oppnår opplevelse av en positiv deltakelse i hverandres liv, samtidig som begge parter er klar over at adoptivforeldrene for alltid skal være barnets foreldre i juridisk og sosial forstand. Barnevernet har som nevnt ovenfor i pkt.5.2.8 en viktig rolle når det gjelder gjennomføringen av besøkskontakten. I tillegg til praktisk og økonomisk bistand til de adoptivfamilier som ønsker det må også de biologiske foreldre få råd og veiledning ved behov.

Enkelte høringsinstanser har uttrykt bekymring for at åpen adopsjon kan føre til at enkelte foreldre vil fortsette å reise sak om sitt barns omsorgssituasjon.²⁰⁰ Utover adgangen til rettslig prøving av fylkesnemndas vedtak etter bvl.§ 7-24 har ikke de biologiske foreldrene mulighet til å gripe inn i den nye rettstilstanden. De bør informeres om at de ikke kan ta et vedtak etter bvl.§4-20a saken inn for ny behandling i fylkesnemnda.

¹⁹⁹ Haugli og Havik (2010) s.158

²⁰⁰ Prop7.L (2009-2010) s.26

Barnevernet bør også informere de biologiske foreldrene om at adopsjonen er like endelig som en adopsjon uten besøkskontakt, og at det å reise tilbakeførings sak etter adopsjonen aldri vil kunne føre frem. Barneverntjenesten bør videre gi de biologiske foreldrene tilstrekkelig informasjon om at vedtaket om besøkskontakt kan bli forandret dersom det ikke følges opp som fastsatt.²⁰¹

Det er verdt å bemerke at det ofte være konfliktfylte og kompliserte relasjoner mellom de biologiske foreldrene og barneverntjenesten i saker om tvangsadopsjon. Det må forutsettes at barnevernet tar hensyn til at de biologiske foreldrene kan ha vanskeligheter med å samarbeide med barnevernet.

7.3 Kan besøkskontakten forstyrre barnets tilknytning?

En innvending mot adopsjon med besøkskontakt kan være at et adoptivbarn, med behov for all den stabilitet i omsorgssituasjonen som det kan få, pålegges samvær med et ekstra sett med foreldre. Dette kan hevdes å være forstyrrende for barnets tilknytning til de primære omsorgspersonene, som er adoptivforeldrene.

Dette synes å bli en for enkel vurdering. Flere av disse barna er ikke vant til et såkalt «vanlig familieliv» fra før. Mange av dem vet i grunnen ikke hva dette vil si. Når det treffes vedtak om adopsjon med besøkskontakt vil barnet som regel være vant til kontakt med de biologiske foreldrene mens det bodde i fosterhjem. De biologiske foreldrene vil derfor finnes i barnets bevissthet uansett.

De siste tiårene har det også skjedd store forandringer i familieforhold generelt, noe som gjør at mange barn har flere sett med foreldre. Dette kan bidra til at det kan være lettere å tenke «både og» også i en sak om adopsjon med besøkskontakt.²⁰² På den annen side dreier ofte sakene etter bvl. § 4-20 seg om barn med et ekstra sterkt behov for stabilitet og kontinuitet. Det forutsettes at fylkesnemnda foretar en fullstendig vurdering

²⁰¹ Prop7.L (2009-2010) s.30

²⁰² Sandberg (2011)

av de observasjoner og inntrykk barneverntjenesten har gjort seg om barnets situasjon over tid før et vedtak etter bvl. § 4-20a treffes.

7.4 Oppsummering

Frem til Rt-2007-561 ga ikke Høyesterett adopsjonssamtykke hvis det var viktig for barnet å opprettholde kontakten med de biologiske foreldrene. I den faglige diskusjonen som lenge har pågått om åpen adopsjon, er det som i tidligere Høyesterettsdommer blitt hevdet at adopsjonssamtykke ikke bør gis der det er til barnets beste fortsatt å ha kontakt med de biologiske foreldrene.²⁰³ Begrunnelsen har vært at dette ville være for inngripende.²⁰⁴

Dette synet ble tilbakevist med den nye rettstilstanden som kom med Rt-2007-561. Her fastslo Høyesterett at barnets behov for kontakt med de opprinnelige foreldrene ikke utelukker adopsjon. Internasjonal forskning som tyder på at det er best for barn i langvarige fosterhjems plasseringer å bli adoptert styrker Høyesteretts standpunkt.

Etter denne saken skjedde en dreining i retning av at lovgiver vil la flere fosterbarn bli adoptert. Det ble først vedtatt en praksisendring gjennom Ot.prp.nr.69 (2008-2009) for at barnevernet skal fremme flere saker om adopsjon etter bvl.§ 4-20. Deretter ble det åpnet for en adgang for fylkesnemnda til å treffe besøkskontakt etter adopsjon. I de fleste sakene vil det forhåpentligvis foreligge en respekt for fylkesnemndas vedtak om besøkskontakt, slik at det med rette kan sies at barnets rettsikkerhet er styrket på dette punkt.

²⁰³ Bendiksen (2000) (pkt.7)

²⁰⁴ St.meld.nr.40 (2001-1002) s.186

7.5 Konklusjon

Som nevnt ovenfor i pkt.3.2 var det ved årsskiftet 2009/2010 inntil 6000 fosterbarn i alderen 0-22 år i Norge som var plassert i fosterhjem. Det samme året ble 17 fosterbarn under 18 år adoptert. Omkring 60 % av alle fosterbarn vokser opp i fosterhjemmet, og det betyr at flere tusen barn i Norge alltid forblir fosterbarn. Når resultater fra flere forskningsprosjekter tyder på at det er best for et barn under langvarig fosterhjemsplassing å bli adoptert, fremstår det som lite hensiktsmessig å la så mange barn vokse opp som fosterbarn. Lovgiver har tatt dette problemet på alvor. Lovverket har lagt til rette for økt bruk av adopsjon som barneverntiltak. Bvl.§ 4-20a fører til at barnets rettssikkerhet blir styrket. Rettigheter i BK og EMK kan bli bedre ivaretatt, og norsk barnevernlovgivning er derfor i større harmoni med internasjonal rett.

Den nye bestemmelsen kan føre til at flere fosterbarn får oppleve fordelene ved å bli adoptert. Flere adopterte fosterbarn kan samtidig få bevare kjennskap til og kontakt med sine biologiske foreldre. Til tross for de innvendingene som kan rettes mot den nye bestemmelsen, er det alt i alt grunn til å konkludere med at lovendringen er til barnets beste.

8 Kilder

8.1 Litteratur

Bendiksen, Lena R. L. *Barn i langvarige fosterhjems plasseringer*. Bergen, (Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS), 2008.

Haanes, Knut og Camilla Kayed. «*Folk tror at vi sover i lavvu*». I: *Barn*. Oslo, (Universitetsforlaget), 2009. s. [186]-193.

Haugli, Trude og Toril Havik. *Samvær i barnevernsaker*. Oslo, (Universitetsforlaget), 2010.

Høstmælingen, Njål, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg (red.) *Barnekonvensjonen - Barns rettigheter i Norge*. Oslo, (Universitetsforlaget) 2008.

Ofstad, Kari og Randi Skar. *Barnevernloven med kommentarer*. 5. utg. Oslo, (Gyldendal Norsk Forlag AS), 2009.

Sandberg, Kirsten. *Barns rettigheter og muligheter*. I: *Barn*. Oslo, (Universitetsforlaget), 2009. s. [32]-49.

Stang, Elisabeth Gording. *Barns rett til foreldre*. Oslo, (Ad Notam Gyldendal), 1995.

Tjomsland, Steinar. *Barnevern og omsorgsovertakelse*. 2. utg. Oslo, (Kommuneforlaget AS), 2003.

8.2 Artikler i tidsskrifter

Bendiksen, Lena R. L. *Samvær mellom biologiske foreldre og barn etter en tvangsadopsjon*. I: *Kritisk Juss*. Årg.27. (Nr.3/2000) s. [207]-222.

[Sitert fra Gyldendal Rettsdata 18.02.11]

Kjønstad, Asbjørn. *En bok om samvær i barnevernsaker. Anmeldelse av Trude Haugli: Samvær i barnevernsaker*. I: Lov og Rett (1999) s. [368]-376.

[Fra Bendiksen (2008) s.472]

Sandberg, Kirsten. *Naturens orden - til barnets beste?* I: Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål. (FAB-2005-3) s.[145]-150

[Sisert fra Gyldendal Rettsdata 10.02.11]

Sandberg, Kirsten. *Adopsjonssamtykke - Høyesteretts dom 20.04.07 (HR-2007-00732-A)*. I: Nytt i privatretten. Årg.9. (Nr.2/2007) s. [5]-7.

8.3 Lover

1814 Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814

1953 Lov om barnevern av 17. juli 1953 nr.14

1981 Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7

1986 Lov om adopsjon av 28. februar 1986 nr. 8

1992 Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100

1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30

2010 Lov om endringer i adopsjonsloven og barnevernloven av 4. juni 2010 nr. 18

2010 FOR: 2010-06-04 nr. 768: Ikrafttredelse av lov 4. juni 2010 nr. 18 om endringer i adopsjonsloven og barnevernloven

8.4 Konvensjoner

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. november 1950, Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), norsk oversettelse, Lovdata

Convention on the Rights of the Child, 20. november 1989, FNs barnekonvensjon (BK), norsk oversettelse, Lovdata

8.5 Forarbeider

8.5.1 Norges offentlige utredninger

NOU 2000:12 Barnevernet i Norge

NOU 2009:21 Adopsjon - til barnets beste

8.5.2 Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) Om lov om barneverntjenester

Ot.prp. nr. 69 (2008-2009) Om lov om endringer i barnevernloven

Prop. 7 L (2009-2010) Endringer i adopsjonsloven og barnevernloven

8.5.3 Stortingsdokumenter

Innst. O. 80 (1991-1992)

St.meld. nr. 39 (1995-1996) Om barnevernet

Innst. S. nr. 6 (1996-1997) Innstilling fra Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om barnevernet

St.meld. nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet

Innst. S.nr 121 (2002-2003) Om barne- og ungdomsvernet

Lovvedtak 46 (2009-2010) Vedtak til lov om endringer i adopsjonsloven og barnevernloven

Innst. 209 L (2009-2010) Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i adopsjonsloven og barnevernloven

8.5.4 Høringsnotater

Høringsnotat, Barne- og likestillingsdepartementet, *Forslag til endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)*, oktober 2008

Høringsnotat, Barne- og likestillingsdepartementet, *Forslag om adgang til kontakt mellom barnet og biologiske foreldre etter adopsjon etter barnevernloven og forslag til endringer i adopsjonsloven om anerkjennelse av adopsjoner på grunnlag av statsborgerskap*, april 2009

8.6 Rettspraksis

8.6.1 Høyesterett

Rt-1982-1687

Rt-1985-344

Rt-1987-52

Rt-1990-1274

Rt-1991-557

Rt-1991-1355

Rt-1994-323

Rt-1994-805

Rt-1997-534

Rt-1998-787

Rt-2001-14

Rt-2002-908

Rt-2003-425
Rt-2004-1046
Rt-2006-247
Rt-2006-1672
Rt-2007-561

8.6.2 Den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD)

Aune v. Norway, Case of Aune v. Norway. 2010-10-28. Lovdata: EMDN-2007-52502
(norsk sammendrag og original tekst)

Johansen v. Norway, Case of Johansen v. Norway. 1996-08-07. Lovdata: EMDN-1990-17383 (norsk sammendrag og original tekst)

K. og T. mot Finland, Case of K. and T. (II) v. Finland. 2000-04-27. Application No: 25702/94 (original tekst)

Nettadresse:http://www.nkmr.org/k_and_t_against_finland.htm

P., C. og S mot Storbritannia, . Case of P., C. and S.v. The United Kingdom. 2002-07-16. Lovdata: EMDN-2000-56547 (norsk sammendrag og original tekst)

Pini m.fl v.Romania, Case of Pini and others v. Romania. 2004-06-22. Lovdata: EMDN-2001-78028 (norsk sammendrag og original tekst)

8.7 Fylkesnemndsavgjørelser

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, Telemark, saksnr.: 10/1XX, 29.12.2010
[ikke publisert på Lovdata per 20.04.11]

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, Troms og Finnmark, saksnr.: 11/0XX,
17.03.2011 [ikke publisert på Lovdata per 20.04.11]

8.8 Utenlandske lover

Forældreansvarsloven - Lov nr. 499 af 06.06.2007, Gældende Forældreansvarslov

Nettadresse: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=32014>

[Sitert 10. april 2011]

Endringslov - Lov om ændring af adoptionsloven og forskellige andre love: Lov nr. 494 af 12.06.2009

Nettadresse: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=125368>

[Sitert 10. april 2011]

Adoptionsloven - Bekendtgørelse af lov om adoption : Lov nr. 905 af 28.09.2009

Nettadresse: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127296>

[Sitert 10. april 2011]

8.9 Utenlandske forarbeider

Forarbeider til den danske adoptionsloven: Justitsministeriet, *Vejledning om frigivelse af børn til national adoption*, Danmark, 2009, VEJ nr. 9769 af 30/09/2009

Nettadresse: <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=127442>

[Sitert 10. april 2011]

8.10 Nettdokumenter

Pressemelding fra Barne- og familiedepartementet, *En tankevekker mot for raske vedtak om samværsbrudd*. Referansenr.: 96094, 07.08.96

Nettadresse:

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/regjeringen-brundtland-iii/bfd/Nyheter-og-pressemeldinger/1996/-en_tankevekker_mot_for_raske_vedtak.html?id=236426

[Sitert 15. mars 2011]

Høringsuttalelse, Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, Troms og Finnmark
Forslag til endring i adopsjonsloven og barnevernloven, 16.06.09

Nettadresse:

<http://www.regjeringen.no/pages/2239107/Fylkesnemnda%20for%20barnevern%20og%20sosiale%20saker%20i%20Troms%20og%20Finnmark.pdf>

[Sitert 25. februar 2011]

Statistisk sentralbyrå: Tabell nr.9: Barn med plasseringstiltak per 31.desember, etter type plassering, hjelpe- og omsorgstiltak, region og fylke. 2007-2009, SSB

Nettadresse:

<http://www.ssb.no/barneverng/tab-2010-07-06-09.html>

[Sitert 20. mars 2011]

Statistisk sentralbyrå: Tabell nr.06685: Adopterte, etter type adopsjon, kjønn og alder, 2007-2009, SSB

Nettadresse:

http://statbank.ssb.no/statistikbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selectvarval/define.asp&Tabellid=06685

[Sitert 20. mars 2011]

8.11 Personlig meddelelse

Sandberg, Kirsten. Innspill i veiledningsfasen. 22. mars 2011.

8.12 Vedlegg

*Barnevernloven § 4-20 a.*²⁰⁵

Besøkskontakt mellom barnet og de biologiske foreldre etter adopsjon.

Når fylkesnemnda treffer vedtak om adopsjon etter § 4-20, skal den, dersom noen av partene har krevd det, samtidig vurdere om det skal være besøkskontakt mellom barnet og biologiske foreldre etter at adopsjonen er gjennomført. Dersom en begrenset besøkskontakt etter adopsjonen er til barnets beste, og adoptivsøkernes samtykke til slik kontakt foreligger, skal fylkesnemnda treffe vedtak om det. Fylkesnemnda må i et slikt tilfelle samtidig fastsette omfanget av kontakten.

Barneverntjenesten i den kommune som har reist saken skal bistå med gjennomføringen av besøkskontakten. Ved avtale mellom barneverntjenesten i de berørte kommuner kan ansvaret overføres til en annen kommune som barnet har tilknytning til.

Et vedtak om besøkskontakt kan kun prøves på nytt dersom særlige grunner tilsier det. Særlige grunner kan blant annet være at barnet motsetter seg kontakt, eller at de biologiske foreldrene ikke følger opp vedtaket om kontakt.

Barneverntjenesten kan av eget tiltak bringe et vedtak om besøkskontakt inn for fylkesnemnda for ny prøving etter tredje ledd. Adoptivforeldrene og barnet selv, dersom det har partsrettigheter, kan kreve at barneverntjenesten bringer saken inn for nemnda på nytt.

Fylkesnemndas vedtak om besøkskontakt etter første ledd kan bringes inn for tingretten, jf. § 7-24, av kommunen, de biologiske foreldrene og barnet selv, dersom det har partsrettigheter. Et nytt vedtak etter tredje ledd kan bringes inn for tingretten av kommunen, de biologiske foreldrene, adoptivforeldrene og barnet selv, dersom det har partsrettigheter.

²⁰⁵ [Barnevernloven §4-20a sitert fra Lovdata 20.04.11]